

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Pěstounská péče

Foster care

Vedoucí práce

Mgr. Sylvie Stretti

Autor práce

Anna Jílková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala paní Mgr. Sylvii Stretti za vedení mé bakalářské práce. Dále bych ráda poděkoval své rodině za podporu, kterou mi poskytli při psaní mé bakalářské práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Pěstounská péče zpracovala samostatně a výhradně s použitím jen uvedených pramenů a odborné literatury. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 12.7. 2012

Anna Jílková

Anotace

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku pěstounské péče v České republice. V rámci úvodních kapitol jsou vymezeny základní rysy pěstounské péče, historie, odborný výklad základních pojmů, zvláštní pozornost je věnována pěstounské rodině, jejímu smyslu, postavení biologických a náhradních rodičů. Autorka nastiňuje moderní formy pěstounské péče a připravované změny plynoucí z nových legislativních úprav. Práce obsahuje aktuální statistické údaje spojené s pěstounskou péčí a finančním ohodnocením pěstounů.

Autorka k definování problematiky využívá odbornou literaturu z oblasti náhradní rodinné péče, zákony České republiky, tj. zákon o rodině, zákon o sociálně-právní ochraně dětí a zákon o státní sociální podpoře. Dále využila internetové zdroje zabývající se náhradní rodinnou péčí, jako jsou stránky občanského sdružení NATAMA, Střediska náhradní rodinné péče. Cílem práce je objasnění problematiky pěstounské péče a obeznámení se s připravovanými legislativními změnami v České republice.

Klíčová slova

Pěstounská péče, historie, pěstounská péče na přechodnou dobu, rodina, dávky pěstounské péče, profesionální pěstounská péče.

Annotation

The bachelor thesis is concentrated on the problems with foster care in the Czech Republic. In the introductory chapters there are defined the basic attributes of foster care, history and the presentation of basic terms. It is especially concentrated on the foster family, its purpose or the status of the biological and the substitute parents. The author outlines modern forms of foster care and the upcoming changes resulting from the new legislative modification. The work also includes stats associated with the foster care and the foster parents' financial valuation.

To define the problem, the author uses the literature about foster care, the laws of the Czech Republic; i.e. the family law, the socially-legal children defence law, and the social security benefits. Then she used the Internet sources dealing with substitute family care, such as the specialist organisation NATAMA and Centres of Substitute Family Care. The aim is to clarify the issue of foster care and familiarity with the envisaged legislative changes in the Czech Republic.

Key words:

Foster care, history, foster care for temporary period, family, foster care allowances, professional foster care.

Seznam zkratek

Pp - pěstounská péče

SPOD – sociálně-právní ochrana dětí

MKN 10 – Mezinárodní klasifikace nemocí

DMS – Diagnostický a statistický manuál mentálních poruch

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

UPSVAR – Ústredie práce, sociálních věcí a rodiny

Obsah

ÚVOD.....	9
1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE.....	10
1.1 Vymezení pojmů	11
1.2 Historie pěstounské péče.....	13
Historie pěstounské péče do vzniku Československé republiky	13
1.2.1 Období první republiky a období 1938 – 1948.....	16
1.2.2 Od roku 1948 - 1974.....	18
1.3 Druhy pěstounské péče.....	18
1.3.1 Individuální pěstounská péče.....	19
1.3.2 Individuální pěstounská péče příbuzenská a individuální pěstounská péče cizí osoby.....	19
1.3.3 Skupinová pěstounská péče.....	21
1.3.4 Velké pěstounské rodiny	21
1.3.5 Zařízení pro výkon pěstounské péče	22
1.3.6 SOS dětské vesničky	22
2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU.....	25
3 RODINA.....	26
3.1 Definování pojmu rodiny	26
3.2 Rodiče dítěte a jejich vliv na dítě	26
3.3 Biologické a psychologické rodičovství.....	28
3.4 Negativní pracovní model.....	28
3.5 Vazba mezi pěstounem a dítětem.....	29
3.6 Terapeutické rodičovství.....	30
3.7 Pěstounské rodičovství	31
3.8 Pěstouni a odborníci	31
4 ZPROSTŘEDKOVÁNÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE	35
4.1 Podání žádosti	35
4.2 Posouzení žadatelů	36
4.3 Odborné posouzení.....	38
4.4 Poradní sbory.....	38
4.5 Příprava k přijetí dítěte.....	39
4.6 Výběr pěstounské rodiny	40
4.7 Nezprostředkovaná pěstounská péče	40
4.8 Dohoda o výkonu pěstounské péče	40

5	FINANČNÍ PODPORA PĚSTOUNSKÉ RODINY	42
5.1	Příspěvek na úhradu potřeb dítěte	42
5.2	Odměna pěstouna	44
5.3	Příspěvek při převzetí dítěte	45
5.4	Příspěvek na zakoupení motorového vozidla	46
6	PROFESIONÁLNÍ PĚSTOUNSKÁ PÉČE	47
6.1	Profesionální pěstounská péče v evropských zemích	48
6.2	Podoby profesionální péče	48
6.3	Zánik profesionální pěstounské péče	50
6.4	Profesionální péče ve světě	50
6.5	Profesionalizace pěstounské péče v České republice	52
7	ZÁVĚR	55

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma „Pěstounská péče“. K jejímu zpracování mne inspirovala má odborná praxe, kterou jsem absolvovala v dětském domově. S místní sociální pracovníci jsme se na téma náhradní rodinné péče mnohokrát dostaly při studování spisové dokumentace dětí umístěných v tomto domově. Při konkrétním výběru tématu se mi nabízely dva okruhy - adopce a pěstounské péče. Rozhodla jsem se pro pěstounskou péči, už proto, že není tolik veřejnosti známá jako adopce, a také proto, že v mém okolí jsou lidé, kteří chtějí požádat o svěření dítěte do tohoto druhu náhradní rodinné péče, tudíž shánějí, co nejvíce informací.

Cílem práce je seznámení se s problematikou pěstounské péče, jejím historickým kontextem, s druhy pěstounské péče a možnostmi jejího výkonu a právním zázemím v České republice, vzhledem k připravovaným legislativním změnám, které by měly vejít v platnost 1. 1. 2013 novelizací zákona číslo 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

V průběhu zpracování bakalářské práce procházel zákon schvalovacím procesem. V současné době již čeká na projednání v Senátu.

Tento zákon nově upravuje zejména pěstounskou péči. Konkrétně v souvislosti s její profesionalizací, zvyšováním ohodnocení pěstounů a také s jejím zprostředkováním. Hlavním posunem změn v zákoně bude postupné nahrazování péče institucionální péčí rodinnou. Přímou v novele zákona je uvedeno: „*Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.*“ (Novela 564/8, zákona o OSPOD § 5)

K zpracování tématu jsem použila odbornou literaturu zabývající se náhradní rodinnou péčí, psychologií, sociální prací. Dále jsem čerpala z internetových stránek neziskových organizací, občanských sdružení zabývajících se pěstounskou péčí či náhradní rodinnou péčí a ze stránek Ministerstva práce a sociálních věcí.

1 Pěstounská péče

Matějček (2002, s. 16) definuje pěstounskou péči jako „státem garantovanou a kontrolovanou formu náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hodnotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.“ Ve stejném duchu je popisována pěstounská péče, též ve Slovníku sociální péče. (Matoušek, 2008)

Zakladatelka sdružení Děti patří domů, Dagmar Zezulová (2012), formuluje pěstounskou péči jako „jakousi formu smlouvy mezi státem, který převzal dohled nad výchovou dítěte, a rodinou, jež toto dítě do výchovy přijímá.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině a jeho následujících novelizací se pěstounské péči věnuje v § 45 „(1) Vyžaduje-li to zájem dítěte, může soud svěřit dítě do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, jestliže tato osoba poskytuje záruku jeho řádné výchovy a se svěřením dítěte souhlasí. Při výběru vhodné osoby dá soud přednost zpravidla příbuznému dítěte.“ V tomtéž paragrafu je důležitý odstavec 4, v kterém se uvádí „(4) Při rozhodnutí o svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče vymezí soud rozsah jejich práv a povinností k dítěti.“ Jestliže soud rozhoduje o svěření dítěte do pěstounské péče je povinen si vyžádat posudek o vhodnosti budoucího pěstouna dítěte. To je upraveno v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí v paragrafu 16a „Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen posoudit, zda je nutné učinit opatření směřující k ochraně dítěte, jestliže dítě je se souhlasem rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte bez rozhodnutí příslušného orgánu předáno do péče osoby, která má úmysl přijmout dítě do své trvalé nebo dlouhodobé péče.“

V publikaci Adopce a pěstounská péče aneb Jak na to vysvětluje pěstounskou péči sociální pracovnice pro náhradní rodinnou péči z královéhradeckého kraje takto: „je to forma náhradní výchovy. Dítě je místo v ústavu vychováváno v rodině. Biologičtí rodiče či jiní příbuzní mají i nadále možnost se s dítětem stýkat, případně si při vhodné sociální situaci i požádat o vrácení dítěte do své péče, což se v některých případech stává.“ (Neckář, 2009)

V nynější době je v rámci novelizace zákona o rodině a zákona o sociálně-právní ochraně dětí, často zmiňovaná profesionalizace pěstounské péče. Novelizace těchto zákonů počítá se zvýšením počtu zájemců o profesionální pěstounskou péči a v rámci toho s umístěním dětí do rodin a následného zrušení kojeneckých ústavů. V současné právní úpravě je Zákon o rodině samostatnou právní normou, ale od 1. 1. 2013 bude součástí

Občanského zákona. Zde je i nadále nastíněna problematika pěstounské péče, ale konkrétněji se pěstounskou péčí bude zabývat novelizovaný zákon o sociálně-právní ochraně dětí, který rovněž začne platit 1.1. 2013

1.1 Vymezení pojmů

V této kapitole jsem se zaměřila na definování odborných pojmů spojených s pěstounskou péčí a kapitolami, které v této práci budou dále rozpracovány. Pro lepší pochopení či k dokreslení situace je třeba se těmito pojmy zaobírat. Hned v první kapitole je zodpovězena otázka, co je to pěstounská péče.

Pěstoun

Pěstounem se může stát fyzická osoba nebo manželský pár, do jejichž péče bylo svěřeno dítě, které není právně volné, ale z rozličných příčin toto dítě nemůže vyrůstat v biologické rodině. Pěstoun je ještě před přijetím dítěte do své péče odborně proškolen. (Gabriel, 2008) Pěstounka, která se označila, jako N. zúčastnila debaty na stránkách www.adoptce.com definuje, že: „Pěstoun je člověk, který nabízí státu službu, že se postará o dítě, které má v opatrovnictví stát.“ V příspěvku dále pěstounka poukazuje na to, jakým způsobem jsou vnímáni pěstouni většinou společností „Nejsme to tedy my, kdo něco chce, ale je to stát, který potřebuje rodiny, aby mohl umístit dítě, které má v péči.“ Pěstoun má právo zastupovat dítě jen v běžných záležitostech. Ovšem, jestliže chce pěstoun nechat dítěti vystavit pas nebo dítě čeká plánovaná operace, musí žádat zákonného zástupce dítěte o svolení. (Adopce, 2012)

Mimo pojmu pěstoun/pěstounka se v České republice využívá pojem matka-pěstounka. Termínem matka-pěstounka (respektive pěstounské páry) rozumíme profesionální pečovatelku (pár), která získala děti do pěstounské péče, které vychovává ve zvláštním druhu skupinové péče a to v SOS dětských vesničkách, kde jim zajišťuje stabilitu, bezpečí, rodinné zázemí a kde jim dává lásku. Matka-pěstounka biologickou rodinu dětí uznává. (SOS dětské vesničky, 2012)

Dalším druhem pěstounství jsou pěstoun na přechodnou dobu. Jsou to takoví pěstouni, kteří se rozhodli dítěti poskytnout péči ve svém domově a na kratší dobu. Podporují kontakt s biologickou rodinou a spolu s odborníky pomáhají navrátit dítě do původní rodiny. Mají k dispozici pomoc odborníků, při zvládání situací spojených s přijetím dítěte. (Natama, 2010b)

Moderním druhem pěstounské péče je tzv. profesionální nebo terapeutická pěstounská péče, která je v řadě zemí již běžnou praxí, ale v České republice se nachází v rámci příprav. Jde zde o partnerskou spolupráci mezi pěstounem, sociálním pracovníkem, odborníky a biologickou rodinou, která vede k odborné pomoci dítěti. Dítěti se dostává dostatečná podnětná péče plná lásky, zájmu a porozumění v rodině. Profesionální pěstouni jsou schopni poskytnout dostatečnou péči starší dětem, postiženým nebo traumatizovaným dětem. (Natama, 2010)

Matějček (1999) ve svých pracích uvádí termín náhradní rodičovství výhradně pro vychovatele, kteří s dětmi nejsou pokrevně spřízněni (pěstouni a osvojitele). Pojem nevlastní rodič používá u označení jedné osoby (matky či otce), která doplnila rodinu. Profesor Matějček sepsal desatero pro náhradí rodiče, které jim má pomoci v jednání se svěřenými dětmi. Desatero obsahuje:

1. nemít strach ztotožnit se náhradním rodičovstvím,
2. nebát se, že dítě náhradní rodiče nebude mít rádo, vztah se vytvoří každodenním soužitím,
3. jestliže neporozumíme sami sobě, nemůžeme dostatečně porozumět dítěti a poskytovat mu dostatečnou péči a pomoc,
4. je důležité s dětmi hovořit na rovinu, nelhat jim,
5. je důležité, aby dítě znalo svou minulost, původ a aby se dozvíдалo informace v rodině a ne od cizích lidí,
6. při vhodných situacích vyprávět dítěti informace o jeho minulosti,
7. dítě musí být přijato bezpodmínečně,
8. rodiče by měli být připraveni na nepříjemné situace spojené s rodičovstvím,
9. náhradní rodiče by neměli soudit a odsuzovat biologické rodiče dítěte a měli by o nich mluvit pozitivně,
10. neizolovat dítě v rodině, ale ukázat mu svět mimo rodinu s jeho klady i zápory, tak se dítě nejlépe připraví do života. (Matějček in Kovařík, 2004)

Po vymezení pojmů, kdo je pěstoun a náhradní rodič, je důležité si ujasnit, které děti se dostávají do pěstounské péče. Dítě vhodné pro zařazení do pěstounské péče je takové, které potřebuje nepřetržitou a dlouhodobou individuální péči v náhradní rodině. Jde o děti, které většinou mají různé zdravotní nebo psychomotorické obtíže, sourozenecké skupiny, děti jiného etnika, ale také děti, které nejsou vhodné pro osvojení, ať z důvodu jejich stáří nebo z právního důvodu, tzn. děti nejsou právně volné, protože rodiče nedali nesouhlas s jejich osvojením. V takovém to případě jsou rodiče dítěte přítomni u řízení, které rozhoduje o svěření dítěte do pěstounské péče. Je-li dítě dostatečně staré na to, aby se bylo schopno vyjádřit k navrhované pěstounské péči, má být na jeho názor brán zřetel. (Matějček, 2002)

Dítě, u kterého je předpoklad svěření do pěstounské péče, je umístěno do předpěstounské péče. Ta spočívá v tom, že dítě je do náhradní rodiny umístěno ještě před rozhodnutím soudu a to na základě rozhodnutí orgánu sociálně-právní ochrany dítěte. Jestliže však soud nezačne řízení o svěření dítěte do péče do třech měsíců, rozhodnutí orgánu sociálně-právní ochrany dítěte ztrácí platnost. Péče je vykonávána osobami, které mají zájem stát se pěstouny a splnili všechny zákonné podmínky. Předpěstounství se především týká dětí, které jsou umístěny v ústavní péči či v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, ale může do ní být zařazeno i dítě z rodiny, u kterého rodiče souhlasí s pěstounskou péčí. (Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině)

1.2 Historie pěstounské péče

V této kapitole jsem se zaměřila na historii pěstounské péče v České republice a na historické události související s dětmi, které byly přijaty do náhradních pěstounských rodin v zahraničí. Je důležité znát vývoj pěstounské péče v historickém kontextu. Už jen například pro to, aby byl člověk schopen odhadnout její vývoj v průběhu let a měl možnost posoudit její kladný či záporný posun, a aby se mohl dostatečně poučit z případných chyb a neopravit je.

Historie pěstounské péče do vzniku Československé republiky

Z dějinného hlediska můžeme kořeny této péče hledat již ve starověku, kdy ještě nehovoříme přímo o pěstounské péči. Zdeněk Matějček (1999) ve své knize o náhradní rodinné péči historii pěstounství rozděluje do třech skupin:

- institut kojných
- pěstounská péče z nalezince

- období první republiky.

Institut kojných

Tento institut zasahuje hlouběji do historie ještě než nalezince. Fenomén placených kojných vzniká v době, kdy ekonomika a životní úroveň společnosti stoupá. Díky tomuto ekonomickému vzestupu vzniká ve společnosti takzvaná vyšší třída a s ní spojený ideál ženské krásy, který se nesnáší s rolí matky, tedy s těhotenstvím, porodem a kojením. Kvůli tomuto ideálu vzniká i institut kojných, chův, pěstounek, kdy ženy z vyšších vrstev dávaly své děti za úplatu do jejich péče. Tento úkaz vzniká ve středověku v Řecku a Římě. Kojné se shromažďovaly a nabízely své služby ženám aristokratů pod sloupem, který se nazýval Columna Lactaria. Ve středověké Evropě byly placené kojící ženy a chůvy součástí služebnictva na panovnických dvorech, ale i šlechtických sídlech a u movitých měšťanů. V časech renesance bylo například ve Francii zvykem nechat dítě první dva roky jejich život vychovávat na venkově a poté se vraceli zpátky k vlastní rodině. (Matějček, 1999)

I přestože v období osvícenství na konci 18. století vzniká mnoho nalezinců, institut placené kojené a chův funguje nadále. V tomto období se dle úřadů začínají ženy nazývat pěstounky. Stát a jeho úřední orgán se začíná angažovat na poli péče o děti v nalezincích. V ústavu dítě nevyrůstá, stejně jako v renesanci. Jsou děti z nalezinců posílány na chudý venkov, kde netráví ale jen první dva roky života ale už šest let. (Matějček, 1999)

Někteří lidé instituci kojných kritizovali a zavrhovali. Mezi takovéto lidi patřil i J. A. Komenský, který ve své knize Informatorium školy mateřské se nad institutem kojných rozhořčuje „Čím více se neřád ten rozmohl, tím méně sluší k němu mlčeti... Pravím tedy, že to takové dítek od matky odsazování a cizí mlékem vychovávání jest: 1. čelící Bohu a přizoení, 2. škodlivé dítkám, 3. škodlivé matkám samým, 4. počestnost vyvracející.“ V té době se věřilo, že dítě přijímá mlékem vlastnosti ženy, která ho kojí.

V současnosti se však můžeme domnívat, že tato péče nebyla o moc příznivější (z důvodu zanedbanosti, z nedostatku finančních prostředků) pro vývoj dítěte, než kdyby vyrůstalo ve vlastní rodině. Pro děti, které vyrůstaly u kojných muselo, být deprivující je po dvou a více letech opustit a navrátit se zpět ke svým biologickým rodičům. Děti si často své rodiče již nepamatovaly a neměly k nim takovou citovou vazbu, jako ke kojné. (Matějček, 1999)

Pěstounská péče o děti z nalezince

Důležité informace o pěstounské péči v 19. století nám dokládá spis O nalezencích v Čechách od Vojtěcha France. Tento úředník z Ringhofferových závodů v Praze pranýřuje nalezince z důvodu časté úmrtnosti dětí. Jen patnáct procent dětí se dožívalo deseti let. (Matějček, 1999)

V knize O nalezencích v Čechách vysvětluje V. France (1884) co nalezince jsou: „Nalezince jsou ústavy, jejichžto účelem jest zaopatřovati dítky nemanželské, na veřejných porodnicích narozené, a to buď z prostředků státních, nebo zemských, nebo z fondů nadačních a stálým přispíváním dobrodinců, nehledě na náboženství dítek, avšak jen do jistého stáří, na dobu ustanovenou.“

Dříve mohlo být dítě svěřeno do ústavu a na zemské náklady ošetřováno, jestliže se prokázalo, že 1. matka spáchala trestný čin a musí nastoupit do vězení, 2. muž zemře manželka a on není schopen se o dítě postarat, 3. soud odebere dítě rodičům z důvodu týrání. (Franc, 1884)

Nalezince byly financovány zemským fondem a to finanční částkou, která na rok činila 400 tisíc zlatých. Z těchto ročních příspěvků byla placená i pěstounská péče. Dítě se do péče pěstounky dostávalo ze zemské porodnice osmý den po narození. Pěstounky musely splňovat určitá kritéria a to, že musí být zdravá, „poněkud majetná“, mravně zachovalá. Realita však mnohdy byla úplně jiná, o děti z ústavu se staraly chudé pěstounky, které měly většinou svých 4-6 vlastních dětí a příjem z pěstounství se jim hodil. Služné dostávaly pěstounky dle věku dítěte. Nejvíce dostávala v prvním roce dítěte a to šest zlatých, ve druhém čtyři zlaté a od tří do šesti let dostávali tři zlaté měsíčně. Jestliže vychovávala dítě z ústavu jeho vlastní matka, která měla vždy přednost, dostávala 2/3 ošetřovného, ale jen do čtyř let věku dítěte. Ženy, které se chtěly stát pěstovnkami, musely kromě výše uvedených kritérií navštívit lékaře, který určoval jejich způsobilost. Náhradní matky si chodily pro výplatu každý měsíc a to s potvrzením od faráře, který vystavoval listinu, která potvrzovala, že dítě žije. (Matějček, 1999)

Pražský nalezinec zaměstnával dva lékaře, kteří dohlíželi na děti v náhradních rodinách. Jeden lékař jezdil vždy na východ a druhý na západ od Prahy, ale vždy jen do vzdálenosti dvě hodiny od města. Tito lékaři byli placeni za svou práci 400 zlatými ročně. Lékař vykonával kontrolu v rodinách vždy jednou za dva měsíce. V té době bylo normální, že

mnohdy dítě doma nezastihl, a když ano, bylo vymydleno a slušně oděno i když to ve skutečnosti nebylo normální. (Matějček, 1999)

Po dovršení šestého roku dítěte je většinou chovanec vrácen do ústavu. Pěstouni si dítě mohli ponechat, ale už by za něj nedostávali žádné peníze. Takovéto vrácené dítě bylo na čas dáno do kláštera šedých sester v Karlíně a odtamtud putovalo do své domovské obce, která měla povinnost se o něj postarat. (Matějček, 1999)

Do první světové války je patrný vývoj a to ve zřízení institucí pomáhající osiřelým dětem. V roce 1902 vzniká sirotčí fond, který zakládá Zemský výbor v Čechách pro děti a mládež. O dva roky později vzniká v každém okrese Okresní komise pro péči o mládež, která má na starosti péči o opuštěné a osiřelé děti. Dalším důležitým datem je rok 1908, kdy ve Vídni vzniká Ústředí péče o mládež. V tomtéž roce v Praze vzniká samostatná Česká zemská komise pro děti a mládež při Zemské školní radě. V této komisi jsou soustředěni odborníci ze všech různých oborů. Také řídí činnost Okresních komisí péče o mládež. Již v r. 1918 jich bylo 138. (Matějček, 1999)

1.2.1 Období první republiky a období 1938 – 1948

V počátcích Československa mohla tehdejší společnost navazovat na zlepšující péči o děti, na kterou dohlížela Okresní péče o mládež (dříve okresní komise), která měla nově i výkonnou moc. Ve třicátých letech dvacátého století bylo v Československu 24 okresních sirotčinců, které spravoval okres a 60 dětských domovů, které zřizoval stát a byly určeny pro dočasný pobyt opuštěných či ohrožených dětí. V těchto domovech byla snaha zachovat rodinný ráz, tudíž počet dětí nepřesahoval dvaceti osob. Odtud se děti dostávaly po vyřízení soudních formalit buď zpět do vlastní rodiny, nebo se pro ně hledala vhodný pěstounská či adoptivní rodina. Nejzazším možným řešením bylo dítě umístit do ústavu pro starší děti nebo do zařízení pro „mládež úchylnou“. (Matějček, 1999)

V období první republiky se pěstounská péče (dále PP) dělila na čtyři typy:

- 1) *PP nalezenecká* souvisela s pobytem dětí v nalezinci či sirotčinci. Dítě bylo svěřováno nejčastěji manželským párům, které o dítě určitou dobu pečovaly. Nejdříve to bylo do deseti let chovance a později do šestnácti let. Pak bylo dítě vráceno nalezincům. O výběr pěstounů a dohled nad péčí se staral ústav na základě ústavního poručnictví.

- 2) *PP řízená a kontrolovaná Okresními péčemi o mládež* byla zajišťována sociálními pracovníci Okresní péče o mládež, na základě nově vydaného zákona z roku 1921 o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských. Podle tohoto zákona vyhledávaly sociální pracovníce vhodné pěstouny a to na základě jejich mravní počestnosti, dobrého zdravotního a psychického stavu, s trvalým zaměstnáním, stálým bydlištěm a schopností dát dítěti vhodnou výchovu. V té době již PP nebyla jen za úplatu, ale byla poskytována i zdarma. Bez nároku na odměnu byly vychovávány tři tisíce dětí a za úplatu bylo v náhradní péči čtyři tisíce dětí.
- 3) *PP v tzv. koloniích*. Tento model vznikl na Moravě, ale rychle ho převzaly i Čechy. Tímto typem PP rozumíme umístování dětí do rodin v jedné obci či v sousedních obcích a okresech, které od sebe nebyly, příliš vzdálené. Díky nedaleké vzdálenosti jim pracovníce mohla více pomáhat a poradit v případě potřeby. V r. 1937 bylo takovýchto kolonií již 24. (Matějček, 1999) Děti se svěřovali do péče většinou zemědělcům, řemeslníkům, dělníkům a to především rodinám, které měli své vlastní děti již zletilé nebo bezdětným manželům. (Matoušek, 2001)
- 4) *PP na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstounem*. Obešla se bez soudního jednání. Tento typ se později transformoval na péči příbuzenskou, která se jako jediný těchto modelů dochovala až do dnes. (Matějček, 1999)

Během druhé světové války docházelo k poklesu zájmu brát si děti do pěstounské péče. Tuto iniciativu převzali spíše jednotlivci. O nejširší krátkodobé zprostředkování pěstounské a hostitelské péče a záchranu mnoha dětí v Československu se zasloužil britský úředník Nicholas Winton. Tento muž se rozhodl zachránit ohrožené židovské děti z protektorátních Čech a Moravy. Winton svou iniciativu započal 23. června 1939, kdy v Československu začala platit rasová kritéria Norimberských zákonů (Podle těchto zákonů byl považován za Žida každý, kdo měl po tři po sobě jdoucí generace v rodině židovské kořeny, nebo přešel na židovskou víru a byl přijat do židovské náboženské obce. Příslušnost k jinému náboženství či pokřtění nebylo bráno v potaz.). Iniciativa byla přerušena 1. září 1939, kdy byla vyhlášena Velkoněmeckou říší válka Polsku. Během těchto měsíců se Wintonovi podařilo zachránit 669 dětí. Nicolas zachraňoval děti prostřednictvím vlaku, který odvázel děti do Velké Británie. Bohužel poslední vlak s největším počtem židovských dětí se měl vypravit směrem do Anglie v osudný den vyhlášení války. Na pražském Wilsonově nádraží bylo přichystáno 250 dětí, které již neodcestovaly. (Gabriel, 2008)

Ve Velké Británii nebylo moc času na vybírání konkrétních pěstounů a jejich prověřování, bylo důležité pracovat nenápadně a rychle. Kdo se v té době přihlásil a byl ochotný pečovat a hlavně zaplatit nemalou částku za víza, cestovní výdaje, poplatky a úplatky pro gestapo, dítě mohl dostat. V Anglii na děti čekali jejich pěstounští rodiče, kteří se finančně podíleli na jejich příjezdu. Děti byly naprosto nahodile rozděleny do anglických rodin. (Gabriel, 2008)

Žádné dítě nebylo vráceno, či nejsou známy žádné problémy s péčí o ně. Československé děti získaly v Anglii vzdělání. Po válce se pár židovských dětí vrátilo zpět do Československa, ale posléze stejně znovu odešly. (Gabriel, 2008)

O další podobný čin se postarala varšavská sociální pracovnice Irena Sendlerová. Této ženě se podařilo z Varšavského ghetta vyvést 2 500 židovských dětí a umístit je do pěstounských rodin. Většinou tyto děti umístila pod jinou identitou. Některé děti byly svěřeny do péče klášterů. (Gabriel, 2008)

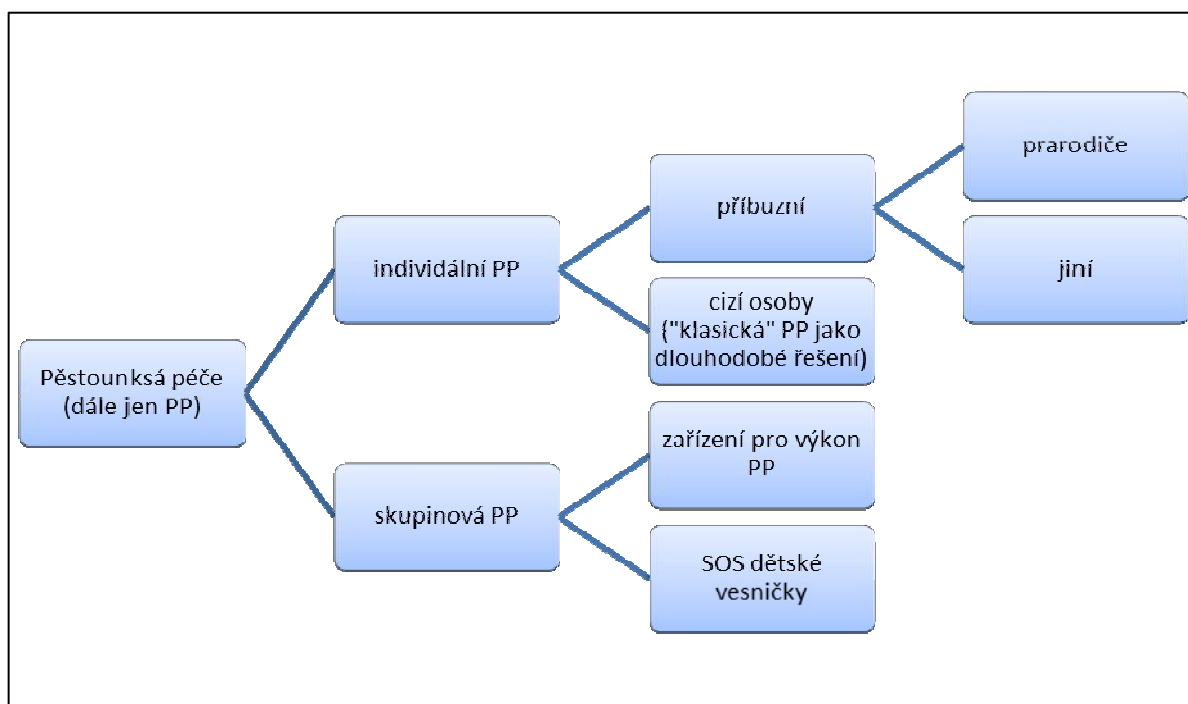
1.2.2 Od roku 1948 - 1974

Po r. 1948 došlo ke změnám, nalezince se přejmenovaly na ústavy péče o dítě, zrušeny byly Okresní komise a Zemské ústředí. V této době ukončily svou činnost i dobročinná sdružení a tím byl už úplně zlikvidován tehdejší dobře propracovaný systém o ohrožené děti. V roce 1950 byly zrušeny všechny typy pěstounské péče až na příbuzenskou. Znovu byla obnovena až v r. 1973. (Matějček, 1999)

V roce 1974 začíná platit Zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči. Od té doby jsou pravidla pro výběr pěstounů, vztahy mezi dětmi a pěstouny uzákoněny. (Gabriel, 2008)

1.3 Druhy pěstounské péče

Dle praxe rozdělujeme pěstounskou péči do dvou skupin a to na individuální pěstounskou péči a skupinovou pěstounskou péči.



Obrázek č. 1: Schéma pěstounské péče. Zdroj: Práce autorky

1.3.1 Individuální pěstounská péče

Individuální pěstounskou péčí se rozumí taková péče, která je vykonávána v normálních rodinných podmínkách, tzn. pěstouni vychovávají dítě ve vlastním bytě (domě), kde současně vychovávají nebo vychovali své vlastní děti. (Matějček, 2002)

1.3.2 Individuální pěstounská péče příbuzenská a individuální pěstounská péče cizí osoby

Individuální pěstounská péče se dělí na individuální pěstounskou péči příbuzenskou a individuální pěstounskou péči cizí osobou.

Pěstounská péče příbuzenská je nejčastěji vykonávána prarodiči. Prarodiče tuto péči obvykle vykonávají, když se jejich děti z jakých-koli důvodů nedokáží o své potomky postarat. V této péči vznikají potíže s přemírou lásky a shovívavostí, než že by se dětem nedostávala. Prarodiče si toto mnohdy z různých důvodů neuvědomují a tím do budoucna zakládají na problém. (Matějček, 1999)

Prof. J. Koluchová (in Matějček, 1999) na základě své zkušenosti srovnává pěstounskou péči „klasickou“ a pěstounskou péči provozovanou prarodiči. Děda s babičkou bývají málo ochotní vyhledávat odbornou pomoc, i když je za potřebí, zapojovat se nebo kontaktovat se s ostatními pěstounskými rodinami či svépomocnými skupinami. Většinou nejsou schopni přijímat poučení a zkušenosti jiných pěstounů. Tyto problémy mohou být zapříčiněny několika faktory a to vyšším věkem prarodičů, starou školou výchovy, která prarodiče vede k přesvědčení, že si rodina musí pomoci sama. Proto tento typ péče může spíše připomínat adopci než pěstounskou péči.

Dále může být individuální pěstounská péče příbuzenská vykonávána jiným příbuzným, třeba tetou a strýcem. Tento druh se vyskytuje v menším počtu. Nejméně obvyklým pěstounem příbuzným je příbuzenská péče sourozenců.

Individuální pěstounská péče cizí osobou je často odborníky označována, jako „klasická“ pěstounská péče, což je spíše slangový výraz. Děti jsou do pěstounské péče svěřovány osobám, které s dětmi nejsou v žádném příbuzenském vztahu. Takovéto péči se dává přednost před péčí příbuzenskou.

	Počet osob, které mají svěřeno alespoň jedno dítě do pěstounské péče				Vztah k dítěti		
	k 1. 1. sledovaného roku	ve sledovaném roce přibylo	ve sledovaném roce ubylo	celkem k 31. 12. sledovaného roku	prarodiče	jiný příbuzní	cizí
Pěstounská péče	8 904	1 688	1 290	9 302	4 722	1 511	3 083

Tabulka č. 1 Přehled pěstounských rodin za rok 2011. (Nová, 2012)

1.3.3 Skupinová pěstounská péče

Jako skupinovou pěstounskou péči můžeme označit takový druh rodinné péče, která je vykonávána ve větším rodinném celku, tzn. v rodině žijí vlastní děti pěstounů a dalších 4–6 dětí, které rodina přijala do péče. (Matějček, 2002)

Do skupinové pěstounské péče také patří specifický druh pěstounské péče, který je vykonáván v zařízeních pro výkon pěstounské péče (většinou vykonávají tuto péči manželské páry) a v SOS dětských vesničkách. (Matějček, 2002) Pěstouni v těchto zařízeních působí na základě pracovních smluv, které mají uzavřené se zařízením, které je spravuje. (Matějček, 1999)

1.3.4 Velké pěstounské rodiny

Velké pěstounské rodiny se po právní stránce nijak neliší od pěstounské péče individuální. Rozdíl je ve struktuře rodiny a to hlavně v počtu dětí. Toto společenství připomíná velkou rodinu (což už v dnešní společnosti není tak běžné), kde jsou zastoupeny všechny věkové vrstvy dětí a i obě pohlaví rovnoměrně. Mnohdy je velký počet dětí v rodině velkým přínosem. Dodává celé rodině velký počet podnětů, zvyšuje se tolerance k nedostatkům, lépe se porozumívá jednotlivým charakteristikám dětí, snižuje se nárok na jejich sociální úspěch a jakýkoliv talent dětí je brán v potaz a rozvíjí se. (Matějček, 1999)

Matějček (1999, s. 48) říká: „Heslovitě se dá tato situace vyjádřit asi tak, že jedno dítě v rodině je „jedináček“ (dnes zpravidla přetížený nároky a úzkostně výchovně vedený), dvě děti jsou „konkurence“, tři děti jsou „trojúhelník“ spojeneckých a konfliktních vztahů – šest či sedm dětí ve velké pěstounské rodině je „manšaft“ čili sehrané sportovní družstvo, kde jeden druhému nepřekáží, nýbrž nahrává.“ Takto se dají shrnout vztahy ve skupinové pěstounské péči.

Úskalím velkých pěstounských rodin zajišťující péči manželi, bývá problém ne v kvalitě péče, naopak v její kvantitě. Této chyby se často dopouští matky, které by se pro děti rozdaly. Potíže často vznikají, jestliže je v rodině více dětí stejného věku, s postižením či vyžadující zvláštní péči. Pak může tato péče připomínat spíše než rodinnou péči, zajišťovanou manželským párem, dětský domov rodinného typu. (Matějček, 1999)

1.3.5 Zařízení pro výkon pěstounské péče

Tato zařízení jsou upravena podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a to v paragrafu 44 – 47.

Uvádí, že se pěstounská péče může zřizovat v zařízeních k tomu určených, tj. samostatných budovách či v bytech, které musí být zařízení pro rodinu s větším počtem dětí. Mezi zřizovatelem (kraj či obec s rozšířenou působností) a pěstounem vzniká dohoda o výkonu pěstounské péče v zařízení. V dohodě je uveden například výčet nákladů na domácnost, které platí zřizovatel a na kterých se podílejí i pěstouni. Dále se stanoví maximální počet dětí, které mohou být v zařízení a to jak děti v pěstounské péči, tak i vlastní děti pěstounů. Však maximální počet dětí v zařízení pro výkon individuální pěstounské péče je 6. (Zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD)

Tento druh skupinové pěstounské péče zaniká na základě dohody smluvních stran nebo výpovědí dohody jedním z aktérů smlouvy. (Zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD)

Pěstoun je povinen užívat příjmy svěřených dětí pro jejich účely a hradit za ně poměrnou část nákladů (což je 10%). Dále je povinen si doplňovat své vzdělání vztahující se k péči a výchově dětí. (Zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD)

Zřizovatel hradí devadesát procent nákladu na zařízení a odměnu pěstounům. Dále se stará o udržování nemovitosti a vybavení. Jestliže má pěstoun v péči čtyři nebo více dětí či jedno, které vyžaduje zvláštní péči, může požádat zřizovatele o trvalou nebo dočasnou výpomoc. (Zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD)

Pěstounská péče v zařízeních pro výkon pěstounské péče je v současné době zřizována kraji prostřednictvím obcí s rozšířenou působností. Podle statistiky Ministerstva práce a sociálních věcí bylo k 31.12. 2010 bylo v České republice 54 zařízení pro výkon pěstounské péče, z toho tři SOS dětské vesničky. V těchto zařízeních bylo v té době 307 klientů. Oproti tomu o rok později bylo v České republice už jen 52 zařízení pro výkon pěstounské péče (včetně dvou SOS dětských vesniček), ve kterých bylo celkem 224 dětí. (Nová, 2012)

1.3.6 SOS dětské vesničky

Hlavním cílem SOS dětských vesniček je nabídnout dětem, které z jakýchkoli důvodů nemohou vyrůstat ve své vlastní rodině a není možno je adoptovat či zařadit do individuální pěstounské péče, příležitost vyrůstat v rodinné atmosféře. Sdružení v co největším rozsahu

podporuje kontakt dětí s biologickými rodiči, tedy pokud nemá dítě styk s rodiči soudně zakázaný. Pokud rodiče nejeví zájem ke komunikaci s dítětem, je snaha navazovat kontakt s jinými rodinnými příslušníky, například s prarodiči. (SOS dětské vesničky, 2012)

Do toho typu skupinové pěstounské péče jsou elementárně přijímány děti z etnických minorit a větší sourozenecké skupiny. Díky registru dětí vhodných k osvojení nebo ke svěřením do pěstounské péče, úřad s rozšířenou působností, krajský úřad lépe řečeno Ministerstvo práce a sociálních věcí informuje sdružení o tom, že jsou tu vhodné děti k zařazení do tohoto typu zařízení. Vesničky nepřijímají děti, které potřebují specifickou odbornou péči. (SOS dětské vesničky, 2012)

Pěstouni a instituce, které zřizují SOS dětské vesničky či zařízení pro výkon pěstounské péče, mají mezi sebou uzavřené pracovní smlouvy nebo dohodu o pracovní činnosti. I takováto zařízení jsou povinna dodržovat zákony, které je upravují, jako je zákon č. 359/ 1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. (SOS dětské vesničky, 2012)

V SOS vesničkách se na výchově podílí, buď jen matka, tak jak je uvedeno ve většině odborné literatury (Matějček, 1999; Matoušek, 2008) nebo z internetových stránek (<http://www.sos-vesnicky.cz/hledame-pestouny/co-obnasi-profese-matky-pestounky/>) lze zjistit i podíl manželských pěstounských párů.

Velkým rozdílem mezi SOS dětskými vesničkami a manželskými pěstounskými páry je v roli otce. Přítomnost otce v pěstounské péči zajišťované manželi pěstouny, navozuje pocit „normálního“ rodinného modelu. Na druhé straně, péče zajišťovaná matkou-pěstounkou prokazuje stabilitu a to díky její kvalifikovanosti. (SOS dětské vesničky, 2012) I když úskalím této péče může být, že matka-pěstounka nemůže dostatečně nahradit mužský element v rodině.

První SOS vesnička vznikla v rakouském Imstu. Dnes fungují SOS dětské vesničky ve 132 zemích světa. Do Československa se tato myšlenka dostala v druhé polovině šedesátých let, kdy byla zahájena a rozvíjena celonárodní sbírka. První SOS vesnička u nás vznikla v Karlových Varech – Doubí v roce 1969, následující vznikla v roce 1973 a to ve Chvalčově ve Zlínském kraji. V roce 1974 však občanské sdružení bylo převedeno pod pravomoc státu. Činnost obnovilo až v roce 1989. V roce 2003 byla otevřena zatím doposud poslední SOS vesnička v Brně – Medlánkách. (SOS dětské vesničky, 2012)

V SOS dětských vesničkách zajišťuje péči matka-pěstounka. Děti žijí s matkou ve společném domě, kde matce-pěstounce pomáhá zvládat domácnost ještě i jiná osoba, často nazývaná „tetou“. (Matějček, 2002) Společnou domácnost tak tvoří většinou 5-7 dětí různého pohlaví a věku (často v takové domácnosti žijí biologické sourozenecké skupiny), matka-pěstounka a teta. Mužský element je v této péči představován správcem či vedoucím vesniček. (Matoušek, 2008) V některých vesničkách je pěstounská péče poskytována i manželskými páry tzv. pěstounskými páry. SOS dětská vesnička je tvořena skupinou 10-12 domů, které tvoří vesničku. (Matějček, 2002)

	Počet zařízení	Kapacita zařízení	Počet klientů /účastníků	Počet intervencí	Zřizovatel		
					kraj	obec	PO nebo FO pověřená k výkonu SPO
Zařízení pro výkon PP	52	x	224	1701	36	14	2
z toho SOS dětské vesničky	2	1	35	54	0	0	2

Tabulka číslo 2. Přehled skupinové pěstounské péče za rok 2011. (Nová, 2012)

2 Pěstounská péče na přechodnou dobu

V červnu v roce 2006 vešla v platnost novela (č. 134/2006) zákona číslo 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, která zavádí v § 27a novou podobu náhradní rodinné péče a to rozšířenou o pěstounskou péči na přechodnou dobu. Než v praxi začala platit tato novela, používal se pojem profesionální pěstounská péče. (Gabriel, 2008, s 54)

Podle zákona o rodině může být do pěstounské péče na přechodnou dobu umístěno dítě na „a) dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat (zdravotní důvody, pro výkon trestu odnětí svobody), b) dobu, po jejímž uplynutí lze podle § 68a dát souhlas rodiče s osvojením, nebo c) dobu do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že tu není třeba souhlasu rodičů k osvojení (§ 68).“ (Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, § 45a (2))

Tato péče má být poskytována dětem na nezbytně nutnou a relativně krátkou dobu. Týká se dětí, které nemohou z neočekávaných důvodů zůstat ve své biologické rodině, ale jejich situace v dané chvíli nevyžaduje osvojení či dlouhodobou pěstounskou péči. O svěřením dítěte do tohoto typu péče rozhoduje soud na návrh orgánu sociálně právní ochrany dětí. Soud svěřuje do náhradní rodiny děti, u kterých je předpoklad, že po uplynutí důvodů, pro které nemohou být ve své biologické rodině, se do ní vrátí. Nejméně jednou za tři měsíce od svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, je zahájeno soudní řízení, z důvodu přezkumu situace v původní rodině, zda se poměry v rodině nezměnily na tolik, že se dítě může vrátit do původní rodiny. Přechodnou pěstounskou péči může zrušit soud na žádost pěstounů, dále z pominutí příčin, proč dítě do této péče bylo umístěno nebo jí může zrušit z jiných vážných důvodů. (MPSV, 2009)

Zájemci o pěstounskou péči na přechodnou dobu jsou pečlivě vybíráni a speciálně školeni. Kritéria na pěstouny tohoto typu péče jsou přísnější než na žadatele o osvojení či klasickou péči. Pěstouni musí být zaregistrováni v evidenci žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu, u orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Pěstoun spolupracuje s původní rodinou dítěte, snaží se nepřerušit kontakt dítěte s biologickými rodiči. Může však nastat situace, že se dítě ke svým rodičům nebude moci vrátit, pak je buď osvojeno, nebo zařazeno do dlouhodobé pěstounské péče. Pěstouni musí být připraveni přijmout do své rodiny na přechodnou dobu i dítě krátce po narození. (MPSV, 2009)

Novela zákona o SPOD nově upravuje maximální délku trvání pěstounské péče na přechodnou dobu a to na jeden rok. (Novela 564/8 zákona o SPOD, 2012)

3 Rodina

Organizace spojených národů prohlásila rodinu za základní jednotku společnosti, ve které je zabezpečováno blaho a růst všech členů, a to především dětí. Rodina má nárok na ochranu a pomoc v takové míře, aby byla schopná plnit svou úlohu ve společnosti. Pro správný vývoj dítěte, spojené národy prohlašují, že *„dětí musí vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění, majíce na zřeteli, že dítě musí být plně připraveno žít ve společnosti vlastním životem.“* (Úmluva o právech dítěte, 1989) V padesátých letech minulého století bylo ustanoveno Organizací spojených národů, že dítě vyžaduje pro svou fyzickou a psychickou nezralost zvláštní ochranu, péči a přiměřenou právní ochranu před i po narození.

Následující řádky se věnují pojmům spojených s rodinou, rodiči a jejich vlivem na děti, biologickým a psychologickým rodičovstvím, negativním pracovním modelem, vazbou mezi pěstounem a dítětem, terapeutickým rodičovstvím, pěstounským rodičovstvím a důležitosti pomáhajících odborníků.

3.1 Definování pojmu rodiny

Rodina má mnoho různých definicí. Sociologové, právníci, demografové, psychologové jí popisují jinak a po svém. Obecně se o rodině dá říci, že je to nejstarší lidská společenská instituce, o které se již dozvídáme z dob, kdy máme první zmínky o lidech. (Matějček, 1994)

Lidé zakládají tuto instituci z určitých potřeb, které jim rodina umožňuje uspokojit. Není to jen pudová potřeba (na kterou v dnešní době není potřeba zakládat rodinu) či reprodukční požadavek. Lidé mají ve své genetice zakódované vyšší potřeby, jako je potřeba chránit dítě, starat se o ně, vychovávat jej a vzdělávat ho. Tato instituce není jen o dětech, ale s dětmi velice blízce souvisí potřeba mezi mužem a ženou navzájem si být oporou a být si ku pomoci. (Matějček, 1994)

3.2 Rodiče dítěte a jejich vliv na dítě

Profesor Matějček ve své knize O rodině vlastní, nevlastní a náhradní, vysvětluje, koho považuje dítě za své rodiče: „Dítě za své rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a

otecovsky chovají – a je pro ně zcela nepodstatné, zadali tihle „jeho“ lidé na to mají či nemají potvrzení z porodnice.“ (Matějček, 1994)

Rodiče svou výchovou, ale nejen oni, ovlivňují a formují své děti do budoucna. Dalším důležité vlivy působící na děti jsou jejich kamarádi, hry na hřištích, škola, přátelé, zaměstnání. Příbuzní dítěte, vždy zůstanou na prvním místě s největším a nejvýznamnějším vlivem a to už z toho důvodu, že na dítě působí v jeho nejcitlivějších fázích tzn. na začátku vývoje dítěte. Rodina také uspokojuje základní psychické potřeby svých potomků a formuje jejich mezilidské vztahy, které si dítě odnáší s sebou do života a podle kterých se řídí. Musíme však dodat, že psychické potřeby nejsou uspokojovány jen jednostranně nýbrž i dítě uspokojuje rodiče svými podněty. (Matějček, 1994) Dítě otevírá rodičům nové, ale i zapomenuté rozměry jejich života. Přináší zkušenosti, které nabíráme jiným způsobem, než byli zvyklí. (Kovařík, 2004)

Klíčové pro dobrý vývoj dítěte v rodině je, aby se dítě cítilo mezi svými příbuznými v bezpečí a mělo zde svoji životní jistotu. Ta je pro dítě velice důležitá. Podle úrovně životní jistoty v rodině se dítěti formuje sebevědomí a sebejistota a ta je velice významná do budoucího života. (Matějček, 1994)

Rodiče u dětí rozvíjejí jejich základní duševní potřeby. Rozlišujeme pět základních potřeb: za prvé je to *potřeba neustálých podnětů zvenčí*, ty jsou důležité k rozvoji jeho centrální nervové soustavy, a aby se dítě do budoucna naučilo zpracovávat a přijímat podněty. Za druhé to je *potřeba smysluplného světa*. Tato potřeba má význam pro jeho budoucí učení. Je potřeba, aby dítě vnímalo podněty smysluplně. Třetí *potřeba je životní jistota*. Jistota posunuje děti dál kupředu, takové děti nemají strach se pouštět do nových věcí. *Potřeba vlastní společenské hodnoty*, být uznáván a oceňován, ta je Matějčkem označena za čtvrtou potřebu. Ta souvisí se sebevědomím a pojetím vlastního já. Je důležité, aby se udrželo ve zdravých mírách. A poslední potřeba, která je vytvářena a vyžadována po rodinném prostředí, je *potřeba otevřené budoucnosti nebo-li životní perspektiva*. Ta nám umožňuje pohlížet do budoucna, těšit se na věci budoucí. U dětí, které vyrůstají v dětských domovech, tato potřeba nehraje žádnou roli, nemají na co se těšit a o co se snažit. Za to děti, které přešly z ústavní výchovy do náhradní rodinné péče se tuto potřebu postupně naučili vnímat. Už vědí, že se mohou těšit na prázdniny, kde je čekají nové zážitky nebo až si nastrádají dostatek peněz z kapesného a budou si moci koupit kolo, atd. (Matějček, 1994)

3.3 Biologické a psychologické rodičovství

Většinou biologické a psychologické rodičovství současně souvisí, vzájemně se ovlivňuje a to u rodin, které fungují bez problémů, tj. normálně. Však jsou i rodiny, u kterých tato symbióza nefunguje. Jsou to například rodiče, kteří své dítě opustí (pak se v tomto případě jedná jen o biologické rodičovství). Ale jsou tu i takové rodiny, které nemohou mít vlastní potomky. Ti si dítě osvojují či vezmou do pěstounské péče (v této situaci jde o rodičovství psychologické). (Matějček, 1999)

Dnes je už prokázané, že biologické rodičovství nehraje až tak velkou roli jako to psychologické. Pro dítě již není důležitý ten, kdo ho krmí, ale ten kdo mu poskytuje jistotu a oporu v poznávání neznámého světa. Jinak řečeno, je pro ně důležitá taková osoba, která je zbavuje pocitu úzkosti. (Matějček, 1999) Ale i přesto je důležité, aby děti v pěstounské péči znaly své biologické rodiče. I když nejsou děti vychovávány svými biologickými rodiči i tak jsou jimi formováni prostřednictvím kontaktu s nimi. Vše záleží na spolupráci biologických a psychologických rodičů. Psychologický rodič nemůže nahradit roli toho biologického, ale může jí přijmout a rozvinout. (Zezulová, 2012)

3.4 Negativní pracovní model

Dítě poznačené deprivacním traumatem, si svoje trauma z biologické defektní rodiny přenáší i do nového prostředí respektive do náhradní rodiny. Děti jsou už dopředu negativní vůči ostatním lidem i proti sobě samým. To je zapříčiněno traumatickými zážitky z dětství. Tyto traumata mají děti uloženy hluboko v mozku. (Matoušek, 2010)

Kritickým obdobím je věk do tří let život dítěte. V této době se u dítěte formuje mozek a také jeho pracovní model. Americká klasifikace nemocí to vidí trochu jinak. Označuje tento problém jako Reaktivní poruchu vazby v raném dětství (DMS-IV: 313.89), která je součástí kognitivních a komunikačních poruch. (Lambert, 2010) V mezinárodní klasifikaci nemocí je tento negativní model označován jako reaktivní porucha přichylnosti dětí (MKN 10: F 94.1). (Lambert, 2012) Tento pojem se dá vysvětlit jako nepřiměřené společenské chování dítěte, které má svůj počátek před pátým rokem života dítěte, v důsledku nedostatečné vazby na vychovávajícího dospělého. (Matoušek, 2010)

Vazebné chování dítěte na druhou osobu se dá pozorovat již od třetího měsíce věku dítěte, ale patrnější je od šestého měsíce. Jako první se vytváří vazba mezi matkou a dítětem. Dítě na přítomnost matky reaguje úsměvem, hlasovým projevem a sleduje jí pohledem. Pokud

jí nevidí, vynucuje se její pozornost pláčem a křikem. V průběhu jednoho měsíce od prvních projevů vazby dítěte na matku se projevují i vazby k jiným rodinným příslušníkům. Mezi tyto osoby patří především otec a poté starší sourozenci dítěte. Vazebné chování dětí k rodičům zůstává beze změny až do tří let. Po třetím roce již vazebné chování není tolik naléhavé, ale stále tvoří důležitou část dětského chování. (Bowlby, 2010)

Pro změnu takového negativního pracovního modelu nestačí pouze změnit prostředí (nejlépe jiná rodina). Problém se sám nevyřeší. Dítě si často své negativní chování přináší s sebou do nového prostředí. To je častým důvodem selhání pěstounské péče a vrácením dítěte zpět do ústavní péče. (Matoušek, 2010)

Mnozí pěstouni nejsou připraveni se s těmito negativními sociálními vzorci chování vyrovnat. V důsledku toho se stále ve větší míře začínají objevovat požadavky, na lepší proškolení náhradních rodičů, tak aby zvládli pomoci traumatizovaným dětem. (Matoušek, 2010)

Mnozí mají pocit, že práci s traumatizovaným dítětem by měl zvládnout každý dostatečně dobrý rodič. Pojem dostatečně dobrý rodič uvádí ve své knize Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny Matoušek a Pazlarová. Jenže dostatečně dobrý rodič není totéž jako terapeutický rodič. Dostatečně dobrý rodič je takový rodič, který vychovává netraumatizované dítě a nepotřebuje na to mít specifický výcvik. Takový rodič reflexivně reaguje na obvyklé potřeby dítěte s přiměřeným citem. Tím se posiluje hlavní složka pozitivního pracovního modelu chování. Pozitivní model vzniká díky tomu, že dítě v rodině pociťuje důvěru a bezpečí. Za to traumatizované dítě tyto základní pocity bezpečí a důvěry nemá. (Matoušek, 2010)

3.5 Vazba mezi pěstounem a dítětem

Je nezbytné, aby se dítě do rodiny dostalo co nejnižším věku. Již v novorozeneckém a kojeneckém období je dítě velice citlivé na jakékoliv změny. V tomto období je důležité, aby byli v matčině náručí, kde se cítí nejistěji a kde se u dítěte vytváří důvěra v okolí. (Zezulová, 2012) Ve druhém měsíci dítě začíná navazovat kontakt s okolním světem, usmívá se na každého. Okolo sedmého měsíce dítě již rozlišuje mezi osobou blízkou (matka) a cizí. Je na matku citově připoutané, přilnuté. Jestliže je v kontaktu s oběma zamíří svůj pohled na matku a cizí osoby si nevšímá. Dítě, které se v tomto věku dostává do ústavní péče nebo do náhradní

rodinné péče může trpět odloučením, spojeným s citovou vazbou ať s matkou či pečovatelkou, která se o něj v kojeneckém ústavu starala. (Kovařík, 2004)

Díky výzkumům jež dneska máme k dispozici, víme, že čím dříve se dítě do rodiny dostane, tím rychleji přilne k náhradním rodičům. Je dokázáno, že u většiny dětí mladších devíti měsíců se vazebné chování vůči pěstounce objeví po dvou týdnech. Opačně tomu bylo u části dětí starších jednoho roku, po dvou měsících, mezi dítětem a pěstounem se nevyskytovaly žádné znaky, které by naznačovaly vznik nějaké vazby. Z toho vyplývá, že čas v náhradní rodinné péči hraje důležitou roli. (Matoušek, 2010)

3.6 *Terapeutické rodičovství*

Pěstouni pro terapeutické rodičovství musí být pečlivě vybíráni, už z důvodu náročnosti této péče. Jsou speciálně proškolení a procházejí výcvikem, který není zaměřen pouze na terapeutické dovednosti, ale i na celkové zdokonalování osobnosti pěstouna. Terapeutická péče je kolektivní práce. Spolupracují s mnoha odborníky a procházejí často supervizí. (Matoušek, 2010)

Má za úkol změnit negativní model chování na pozitivní. Terapeutičtí rodiče se snaží prostřednictvím pozitivního zážitku ukázat traumatizovanému dítěti novou pozitivní zkušenost, která se odehrává prostřednictvím nové rodiny, poskytující dítěti oporu a péči. Rodiče terapeuti posilují chybějící dovednosti u dítěte a to novými vzorci chování, neagresivními řešeními konfliktů a nový vzorec komunikace. Dítě si osvojuje společenské normy. (Matoušek, 2010)

Richarda J. Delaneya ve své knize *Fostering changes: Treating attachment-disordered foster children* uvádí nejvýznamnější strategie terapeutického rodičovství. A ty jsou:

- dítěti jsou třeba stanovit jasné hranice chování, aby byl terapeutický rodič schopen zvládnout problém spojený s chováním dítěte;
- dítěti je potřeba jasně popsat jeho negativní pracovní model, jestliže začíná ve větší míře ovlivňovat chod rodiny;
- prodiskutovat potřeby dítěte a s následným vyjednáváním, jakým způsobem by bylo možné potřeby dítěte naplnit;

- pořádat společné aktivity dětí a pěstounů, které zajistí společné pozitivní zážitky všech členů náhradní rodiny.

Úspěšná práce s traumatizovaným dítětem záleží na jeho přimknutí k terapeutickému rodiči. Děti, které jsi prošly traumatem, mají problém s přimknutím, tato schopnost je u nich narušena. Proto pěstouni záměrně s dítětem pracují na posílení této schopnosti. (Matoušek, 2010)

3.7 Pěstounské rodičovství

Toto rodičovství je jistým způsobem zvláštní. Prvním specifikem je jeho dočasnost. Pěstouni poskytují dětem intenzivní péči srovnatelnou s biologickými rodiči až na to, že pěstouni musí být připraveni, kdykoliv se s dítětem rozloučit. To není pro pěstouny vůbec snadný úkol. U dlouhodobé pěstounské péče, která je v České republice tradiční, se děti svěřené do pěstounské péče, stávají součástí rodiny a jejich neodmyslitelným členem. Tudíž i když pěstounská péče končí zletilostí dítěte, mnohdy děti v rodině i nadále žijí a fungují. To všechno, ale záleží na pěstounech, protože stát podporuje děti v pěstounské péči jen do jejich zletilosti. (Matoušek, 2010)

Dalším specifikem pěstounského rodičovství patří míra odpovědnosti za problémy dítěte. Například u pěstounů odpadá přemítání a dohadování po kom je dítě tak nemocné či po kom zdědilo to či ono. Ty problémy odpadají z důvodů odlišných genetických informací mezi pěstouny a dítětem, tzn., nejsou pokrevně spřízněni. Ale z pohledu vychovatele tahle situace může být velice těžká, na vyrovnání se s příčinami problémů, kterým nerozumí. Pěstouni v takových to okamžicích potřebují podporu ze strany profesionálů. Už z toho důvodu, že pěstouni takovouto nesnáz můžou považovat za selhání jejich rodičovství. (Matoušek, 2010)

Pěstouni potažmo pěstounští rodiče spolupracují při řešení problémů své náhradní rodiny s řadou odborníků. Díky tomu však rodina ztrácí část svého soukromí. (Matoušek, 2010)

3.8 Pěstouni a odborníci

V zahraničních studiích se můžeme dozvědět, že rozvoj a úspěšnost pěstounské péče záleží na její podpoře. V současných koncepcích pěstounské péče hraje důležitou roli sociální pracovník. Toho by měly pěstounské rodiny v případě potřeby kontaktovat jako prvního. Měly by vědět, že u něj naleznou podporu, radu, jak řešit jejich problém či jim umět poradit

konkrétní službu nebo specializovaného odborníka. Sociální pracovník by měl dohlížet na naplňování potřeb dítěte a dodržování jeho práv. (Matoušek, 2010)

Bohužel realita je jiná. Většina sociálních pracovníků je zavalená prací. Dalším problémem který se týká spíše menších měst je, že sociální pracovník mnohdy nemá možnost rodinám nabídnout služby, protože v daném místě nejsou k dispozici. V takových situacích se nedá hovořit o tom, že by sociální pracovnice byla první osoba, kterou budou pěstouni kontaktovat a už vůbec se nedá hovořit o podpoře. (Matoušek, 2010)

Matoušek (2010) cituje britskou studii, která byla zaměřena na podmínky, které vedou k úspěšnému umístění dítěte do pěstounské péče.

Podle této studie je důležité, aby si dítě a rodina vzájemně padly do oka. Tzn. v rodinách, kde jsou si navzájem, jak rodiče, tak děti, od počátku sympatičtí, je větší míra odolnosti vůči problémům. Studie také dokázala, že je důležitý věk dítěte a také to, kdy do rodiny přichází. Říká se, čím dříve tím lépe. Dále je důležité, aby dítě a pěstouni navázali citový vztah. S tím se zvětšuje vůle dítěte patřit do rodiny a má to projektivní účinky na rodinu. Pěstouni by na děti neměli mít příliš přehnané nároky. Citlivý přístup, ale jasně vymezené hranice dává dítěti v rodině pocit bezpečí. Dobře na rodinu působí další vzdělávání pěstounů, čímž mají možnost získávat podporu od odborníků a vzděláváním zvyšují svou míru odolnosti vůči problémům s dítětem, stresem a lépe reagují na obtížné situace. (Matoušek, 2010)

Bohužel jsou tu i rizikové faktory, které ohrožují stabilitu pěstounské péče. Je to například nedostatečná informovanost pěstounů o zdravotním stavu dětí nebo mezery v jejich anamnéze, která může vést k rozpadu pěstounské rodiny. (Matoušek, 2010) Náhradní rodiče by měli dostávat ucelené informace o zdravotním stavu dítěte, nemělo by jim být nic zatajováno. Díky dostatečným informacím se rodiče mohou připravit na možná rizika a tak předcházet krizím pěstounských rodin. (Zezulová, 2012)

Právě Dagmar Zezulová popisuje její negativní zkušenost s nedostatečnou informovaností o dítěti. Jedno z jejích dětí onemocnělo horečnatým onemocněním. Stejně jako své biologické děti si jí vzali do ložnice. Dívka ležela celou noc ztuhlá ze strachu, co se po ní bude vyžadovat, až po nějakém čase se dozvěděli, že dívka byla zneužívaná. Druhým jejím příkladem je, že jedno z jejích dětí vyžadovalo hospitalizaci, tudíž muselo být několik dní v nemocnici. Náhradní rodina ale vůbec netušila, že toto dítě bylo opuštěno svou

biologickou matkou právě v nemocničním zařízení. Už z tohoto důvodu se matka zamýšlí nad tím, kdyby byla dostatečně informovaná zachovala by se v těchto situacích jinak.

Dalším vážným rizikovým faktorem je citová otupělost dítěte. Ta může být zapříčiněna například častým střídáním rodin či negativní zkušeností z biologické rodiny. Tato citová otupělost může vést k agresivitě, netečnému chování, neschopností vyjádřit své pocity, apod. (Matoušek, 2010)

Právě tyto faktory ohrožují pěstounskou rodinu nejvíce a zde by měli rodině pomáhat odborníci. Proto mnoho pěstounských rodin očekává pomoc například od svépomocných skupin, kde si mohou sdílet své zkušenosti a zážitky a tak si navzájem pomoci. Mnozí z nich se nemohou obrátit na svou vlastní rodinu, protože jejich rodina nesouhlasí s tím, co dělají. Nedokážou se vyrovnat s faktem, že pěstouni přijali do své péče například dítě romského etnika či postižené dítě. Z tohoto důvodu pěstouni kladou větší důraz na profesionály neboli odborníky a očekávají od nich:

- „dostupnost – „budou tu pro ně“,
- respektování – stanou se jejich partnery,
- nápomocnost při zařizování praktických záležitostí (finance, doprava, služby),
- pomoc a rady rodině, jak pracovat s dítětem v různých situacích,
- emocionální oporu – vyslechnou je, navštíví, projeví zájem, pomohou,
- pomoc při kontaktování s biologickou rodinou dítěte.“ (Matoušek, 2010, s. 57)

A právě s posledním bodem, což je kontakt s biologickou rodinou dítěte, potřebují náhradní rodiče pomoci, protože ne vždy jsou pěstouni přesvědčeni, že tento kontakt je pro dítě právě to nejlepší. Proto zde nastupuje profesionál potažmo sociální pracovník, aby pěstounům vysvětlil nutnost setkání dítěte s vlastní rodinou. (Matoušek, 2010)

Úkolem pracovníka je připravit všechny zúčastněné dospělé osoby na setkání, o možných reakcích dítěte, připravit vhodné místo a čas. Důležitým úkolem pěstounů a profesionálů je připravit a dostatečně informovat dítě, že k takovému setkání dojde. Po takovém to kontaktu je důležité, aby se pěstouni a rodiče dítěte sešli a proběhla mezi nimi reflexe celé situace. (Matoušek, 2010)

Pracovník funguje v roli mediátora (prostředník) mezi rodiči a pěstouny. Je důležitý při dohadování dalších návštěv. Jen v málo případech vydrží spolupráce mezi náhradní a vlastní rodinou bez problémů. V takových to situacích má sociální pracovník dost nelichotivou pozici nárazníku, na který se hrnou všechny stížnosti, problémy a on se je snaží udržet vztahy v rovnováze. Proto je důležité, aby v takových to případech sociální pracovník byl pro rodiny k dispozici a podporoval je. (Matoušek, 2010)

Setkání mezi původní a náhradní rodinou by měla splňovat určité zásady:

- „Zplnomocňování čili posilování silných stránek rodičů – rodiče by měli být vedeni k postupnému přebírání iniciativy při setkáních, k plánování programu. V tom jim může pomoci jak profesionál, tak v případě dobrých vztahů i pěstouni. Ti mohou rodiče upozornit na to, o co se dítě aktuálně zajímá, co ho baví, co má rádo, aby mu rodiče mohli vyjít vstříc.
- Empatie čili posilování schopností rodičů vcítit se do potřeb jejich dítěte – měly by se plánovat a uskutečňovat takové společné činnosti dítěte a rodiče, které oběma stranám přinesou příjemné zážitky. Je třeba mít na ně prostor a čas. Otázkou je přítomnost pěstouna, která může dostat dítě do „středu zájmů“. Je na profesionálovi, aby situaci posoudil a případně pomohl pěstounovi zpracovat to, že by měl nechat dítě s rodičem o samotě.
- Odpovědnost čili posilování schopnosti rodiče zvládat vlastní emoce v průběhu návštěvy a dodržovat ujednaná pravidla – nedodržování dohod ohledně času či průběhu návštěvy tvoří jednu z hlavních překážek při navazování korektní komunikace mezi pěstouny a rodiči. Účast a podpora profesionála tomu může předejít.
- Aktivní rodičovství čili posilování vědomí rodičů, že jejich skutky i slova ovlivňují chování dítěte – následná reflexe průběhu návštěvy je pro podporu aktivního rodičovství nesmírně důležitá. Rodiče potřebují mít prostor pro vyjádření svých pocitů a obav. Měli by dostat zpětnou vazbu od profesionála.“ (Matoušek, 2010, 57-58)

Avšak kontakt s rodinou nemusí být pouze osobní. Příbuzní dítěte mohou dítě kontaktovat i prostřednictvím dopisů, emailů. Zezulová (2012) ve své publikaci uvádí právě tuto komunikaci jako prospěšnou. Dítě má stálý přehled o dění v biologické rodině a rodiče mají zpětnou vazbu buď přímo od dítěte, nebo od pěstouna.

4 Zprostředkování pěstounské péče

Zprostředkováním náhradní rodinné péče se zabývá zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a jeho pozdější novelizace.

Tento zákon uspořádává postup svěření dítěte do pěstounské péče, způsob vyhledávání vhodných náhradních rodičů pro pěstounskou péči a vyhledává vhodné rodiče pro děti, které nemohou zůstat buď na přechodnou či trvalou dobu ve své vlastní rodině. (Odbor 21, 2009)

Kapitola pojednává o průběhu zprostředkování pěstounské péče a s pojmy s tím spojenými. Začíná podáním žádosti, přes posouzení žádosti, po odborné posouzení, poradní sbory, přípravu k přijetí dítěte, výběr pěstounské rodiny, nezprostředkovanou pěstounskou péči a nakonec je popsána dohoda o výkonu pěstounské péče.

V současné době jde k projednání do senátu České republiky novela 564/8 zmíněného zákona. Tato novela upravuje nově i zprostředkování pěstounské péče. Cílem je urychlit proces zprostředkování dítěte do náhradní rodiny.

4.1 Podání žádosti

O svěření dítěte do pěstounské péče rozhoduje soud. Rozhodnutí předchází mnoho úkonů, které vedou ke zprostředkování pěstounské péče.

Řízení o zprostředkování pěstounské péče se zahajuje jen na základě návrhu fyzické osoby (osob), která má zájem stát se pěstounem. Žádost podává zájemce o zprostředkování pěstounské péče na obecním úřadě obce s rozšířenou působností. Žádost může podat osoba, která je občanem České republiky a má zde zároveň trvalý pobyt. Cizinci mohou o zprostředkování pěstounské péče požádat jen v tom případě, pokud mají povolený trvalý pobyt na území České republiky nebo podle zvláštního předpisu upravující pobyt cizinců na území ČR hlášen k pobytu po dobu nejméně 365 dnů na území České republiky. (Odbor 21, 2009)

Zprostředkování náhradní rodinné péče mohou zajišťovat jen orgány sociálně právní ochrany dětí a to krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodní ochranu dětí v Brně. (Neckář, 2009)

Od ledna 2013 by se měly nově mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí, které zprostředkovávají pěstounskou péči přidat též újezdní úřady a úřady práce České republiky –

krajské pobočky a pobočka pro hlavní město. Dále se také ruší zprostředkování prostřednictvím Ministerstva práce a sociálních věcí a ponechává tuto péči na úrovni krajů, které mezi sebou mají spolupracovat při zprostředkování péče. (Novela 564/8 Zákona o SPOD)

Podle § 19a odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně spočívá zprostředkování pěstounské péče:

- ve vyhledávání dětí vhodných ke svěření do pěstounské péče,
- ve vyhledávání fyzických osob vhodných stát se pěstouny,
- v odborné přípravě fyzických osob vhodných stát se pěstouny k přijetí dítěte do rodiny,
- ve výběru určité osoby vhodné stát se pěstounem konkrétního dítěte, jemuž pěstounská péče zprostředkovává a v zajištění osobního seznámení se dítěte s touto osobou.

Ze zákona není stanovena přesná podoba žádosti o zprostředkování pěstounské péče, každý úřad si takovýto formulář vytváří sám. Avšak když žadatel podá žádost v jiném formátu než je žádost vytvořená úřadem, úřad je tuto žádost povinen přijmout. Je důležité, aby žadatelé ke své žádosti přidali i písemný souhlas s tím, že orgány sociálně-právní ochrany mohou o žadatelích zjišťovat a ověřovat potřebné informace ke zprostředkování pěstounské péče. Součástí žádosti je i souhlas s účastí na povinných přípravných kurzech k přijetí dítěte do rodiny.

4.2 Posouzení žadatelů

Před zařazením žadatelů do evidence zájemců o zprostředkování pěstounské péče si obecní úřad obce s rozšířenou působností podle trvalého pobytu zájemce shromáždí nezbytné doklady a informace, které jsou zapotřebí k založení spisové dokumentace o zprostředkování pěstounské péče. (Bubleová, 2011) V zákoně č. 359/1999 Sb., o SPOD v § 21 odst. 5 se uvádí obsah spisové dokumentace, kterou vede obecní úřad obce s rozšířenou působností. Dokumentace obsahuje:

„a) žádost, v níž jsou obsaženy žadatelovy osobní údaje, jimiž jsou jméno, popřípadě jména, příjmení, datum narození a místo trvalého pobytu;

b) doklad o státním občanství nebo o povolení k trvalému pobytu na území České republiky nebo o hlášení k pobytu na území České republiky po dobu nejméně 365 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území České republiky;

c) opis z evidence Rejstříku trestů vyžádaný obecním úřadem obce s rozšířenou působností; žádost o vydání opisu z evidence Rejstříku trestů a opis z evidence Rejstříku trestů se předávají v elektronické podobě, a to způsobem umožňujícím dálkový přístup;

d) zprávu o zdravotním stavu předloženou žadatelem;

e) údaje o ekonomických a sociálních poměrech;

f) písemné vyjádření žadatele, zda

1. souhlasí s tím, aby po uplynutí lhůty uvedené v § 23 odst. 3 byl zařazen také do evidence Úřadu pro zprostředkování osvojení dětí z ciziny,

2. žádá výlučně o osvojení dítěte z ciziny;

g) písemný souhlas s tím, že orgán sociálně-právní ochrany zprostředkující osvojení nebo pěstounskou péči je oprávněn

1. zjišťovat další údaje potřebné pro zprostředkování, zejména o tom, zda způsobem života bude žadatel zajišťovat pro dítě vhodné výchovné prostředí,

2. kdykoliv zjistit, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci;

h) písemný souhlas s účastí na přípravě fyzických osob k přijetí dítěte do rodiny;

i) stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností k žádosti o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče;

j) stanovisko zřizovatele zařízení pro výkon pěstounské péče, vyžadované obecním úřadem obce s rozšířenou působností, podává-li žádost o zařazení do evidence žadatelů o zprostředkování pěstounské péče fyzická osoba, která vykonává pěstounskou péči v zařízení pro výkon pěstounské péče.“ (Zákoně č. 359/1999 Sb., o SPOD)

Spisovou dokumentaci rovněž zakládá a shromažďuje obecní úřad obce s rozšířenou působností o dítěti, které je vhodné pro zprostředkování pěstounské péče. Podle zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD § 21 odst. 4 spisová dokumentace obsahuje osobní údaje dítěte, doklad o státním občanství, u cizinců doklad o povolení k trvalému pobytu na území ČR, doklad o hlášení k pobytu v České republice po dobu nejméně 90 dní nebo doklad o oprávnění trvale pobývat v České republice. Dále dokumentace obsahuje sociální, rodinou, zdravotní anamnézu dítěte; doklad o splnění zvláštních podmínek osvojení dítěte, rozhodnutí o výchově dítěte.

4.3 Odborné posouzení

Po sesbírání všech potřebných dokladů obecní úřad obce s rozšířenou působností předloží kopii spisové dokumentace žadatele i vhodného dítěte krajskému úřadu. Ten zakládá evidenci žadatelů a evidenci dětí vhodných o svěření do pěstounské péče. U žadatelů kraj posuzuje jejich vhodnost a rozhoduje, zda jsou žadatelé vhodní pro zařazení do evidence žadatelů o svěření dítěte do pěstounské péče. (Bubleová a kol., 2011) Kraj do své evidence zařazuje uchazeče na základě odborných posouzení. To například obsahuje: posouzení dítěte a žadatele, hodnocení jakým způsobem se žadatel připravoval na přijetí dítěte; vyjádření potomků žadatele k přijetí dítěte (s ohledem na jeho věk a rozumové zkušenosti) a posouzení jejich adaptability na potencionálního člena rodiny; zjištění bezúhonnosti rodiny žadatele; u žadatelů o dítě na přechodnou dobu se posuzují jeho schopnosti spojené se speciální péčí a schopnost spolupracovat s biologickými rodiči. (Zákon č. 359/1999 Sb., o SPOD § 27)

Po splnění těchto podmínek, jsou uchazeči zařazeni do evidence o zprostředkování náhradní rodinné péče.

Po té se krajský úřad snaží zprostředkovat pro dítě vhodnou pěstounskou péči a to ve lhůtě 3 kalendářních měsíců od zařazení do evidence dětí. U žadatelů o zprostředkování pěstounské péče je tato lhůta do 3 let od zaregistrování do evidence. Pokud se dítěti ani žadatelům nepodaří najít vhodný protějšek, jsou přesunuti do celostátní evidence, kterou spravuje ministerstvo práce a sociálních věcí. Kraj i nadále může pracovat s evidovanými žadateli i dětmi, jejichž žádosti již vyřizuje ministerstvo. (Odbor 21, 2009)

4.4 Poradní sbory

Hejtman kraje (v Praze primátor) zřizuje zvláštní poradní orgán kraje pro účely zprostředkování pěstounské péče, jejichž úkolem je doporučit z evidence žadatelů vhodné uchazeče pro určité dítě. Tyto poradní sbory jsou tvořeny odborníky pracující v oblasti sociálně-právní ochrany a to z oboru pediatrie, pedagogiky, psychologie, odborníci z oblasti školských, sociálních a zdravotních zařízení pro výkon ústavní péče a zaměstnanci odboru sociálně-právních ochrany krajských úřadů a obecních úřadů obce s rozšířenou působností. Poradní sbory se sejdou vždy, jakmile krajský úřad zjistí přijatelného žadatele pro konkrétní dítě. Za stejným účelem zřizuje své poradní sbory i ministr práce a sociálních věcí. (Bubleová a kol., 2011)

V současné době jsou to právě poradní sbory, které zdržují zprostředkování péče. Mnohdy čekají, až žádostí o zprostředkování péče bude více. Ve stávající právní úpravě není přesně stanovena kvalifikace poradních sborů, to znamená, že o svěření do péče rozhodují v mnohých případech nekompetentní osoby. Proto je cílem této novely zajistit, aby o svěřování dětí do náhradní rodinné péče rozhodovali osoby znající tuto problematiku. (Plíková, 2012)

Nový právní rámec nově uvádí náplň práce poradních sborů, jako například, že spolupracují na koncepci programů kraje v oblasti služeb pro rodiny s dětmi, náhradní rodinnou péči. Dále se také podílí na vytvoření preventivních programů, kulturních, sportovní a vzdělávacích akcí pro děti. Do poradního sboru přibývají osoby z řad zástupců obce, orgánů policie a pověřené osoby poskytovatelů sociálních služeb. (Novela 564/8, § 38a zákona o SPOD, 2012)

4.5 Příprava k přijetí dítěte

Jeden z předpokladů pro zprostředkování pěstounské péče je, že se uchazeč bude účastnit přípravných kurzů pořádaných krajským úřadem. Pro zájemce je důležité hodnocení z těchto kurzů přípravy na přijetí dítěte do pěstounské péče, již pro to, že toto hodnocení je součástí odborného posudku pro zprostředkování pěstounské péče. (Bubleová a kol., 2011)

V nové právní normě se k přípravě fyzických osob vhodných přijmout dítě do pěstounské péče přidává časový rozsah přípravy. Toto rozmezí je minimálně 48 hodin přípravy pro zařazení žadatele do evidence pro zprostředkování pěstounské péče. U pěstounské péče na přechodnou dobu bude tato minimální doba příprav trvat 72 hodin. Děti mají být rovněž připravováni na přijetí do nové rodiny a to v rozsahu jejich rozumových schopností, věku. Kraj je též nově povinen poskytnout pěstounům poradenskou pomoc ohledně výchovy jich svěřeného dítěte. (Novela 564/8 zákona o SPOD, 2012)

Úspěšná pěstounská péče též závisí na vhodném výběru pěstounů. Je důležité, aby se pro dítě vybírali pěstouni z co možná nejširšího okruhu osob, to umožňuje respektovat potřeby a poznatky nabyté o dítěti v průběhu procesu. (Bubleová a kol., 2011)

4.6 Výběr pěstounské rodiny

Pokud se v krajské evidenci žadatelů najde vhodný uchazeč pro konkrétní dítě z evidence dětí a poradní sbor ho uzná za vhodného uchazečem, je krajský úřad povinen neprodleně písemně vyrozumět žadatele o zprostředkování pěstounské péče.

Žadatel má právo na základě písemného vyrozumění se s dítětem seznámit. Rovněž je uchazeč povinen do 30 dnů od doručení písemného vyjádření kraje, že pro uchazeče bylo nalezeno vhodné dítě, je. Uchazeči je dána lhůta třiceti dnů na to, aby se s dítětem seznámila a písemně se vyjádřil, zda má zájem o svěřeni dítěte do péče budoucích pěstounů. (Odbor 21, 2009)

Srovnatelně jako kraj postupuje i ministerstvo, jestliže nalezne v evidenci žadatelů o pěstounskou péči vhodné adepty pro dítě. (Odbor 21, 2009)

4.7 Nezprostředkovaná pěstounská péče

Zákon o sociálně právní ochraně dětí v paragrafu 21 odst. 3 b) upravuje, kdy se pěstounská péče neprovádí a to v případě, kdy podnět na zprostředkování pěstounské péče podá osoba, která je dítěti v příbuzenském stavu, osoba blízká dítěti či jeho rodině.

Jestliže se jedná o situaci, ve které se pěstounská péče nezprostředkovává, nemusí si žadatele podávat žádost o zprostředkování pěstounské péče, ale může fyzická osoba podat podnět o svěřeni dítěte do pěstounské péče přímo u soudu. Soud je pak povinen požádat o stanovisko orgán sociálně-právní ochrany dětí. Ve zprostředkované pěstounské péči takovéto stanovisko vydává krajský úřad nebo ministerstvo a to v souvislosti, kdo zprostředkování zajistil. U nezprostředkované pěstounské péče toto stanovisko orgánu sociálně-právní ochrany dětí vydává obecní úřad obce s rozšířenou působností. (Bubleová a kol., 2011)

4.8 Dohoda o výkonu pěstounské péče

V nové právní úpravě se uvádí v § 47b a 47c dohoda o výkonu pěstounské péče, to doposud v platných úpravách zákona není.

Návrh na uzavření dohody o výkonu pěstounské péče je pěstounovi předkládán obcí s rozšířenou působností. V této dohodě musejí být uvedeny práva a povinnosti pěstouna. Dohoda musí být uzavřena do 30 dnů ode dne rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče pěstouna. Též musí být dohoda v souladu s rozhodnutím soudu. Pokud pěstoun uzavře dohodu s jiným

úřadem veřejné správy (obce, kraje) než kde má trvalý pobyt, je tento úřad povinen vyrozumět úřad pod, který pěstoun spadá. Úřady ať krajské či obecní, jsou povinny kontrolovat plnění dohody o výkonu pěstounské péče a to každé dva měsíce. (Novela 564/8 zákona o SPOD, 2012)

Dohoda o výkonu pěstounské péče trvá po dobu dítěte v domácnosti pěstouna, po dobu uvedení pěstouna na přechodnou dobu v evidenci žadatelů. Jestliže je fyzická osoba poručníkem dítěte a pečuje o něj nebo probíhá soudní řízení o určení fyzické osoby poručníkem, potom dohoda o výkonu stále platí. (Novela 564/8 zákona o SPOD, 2012)

Veřejná správa může dohodu vypovědět, jestliže pěstoun významně porušuje nebo neplní ustanovení sepsaná v dohodě o výkonu pěstounské péče nebo odmítne přijmout dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu bez závažných důvodů. Pěstoun pečující či v evidenci může vypovědět dohodu o výkonu pěstounské péče bez udání důvodů. Ten kdo vypoví dohodu, musí o tom uvědomit obec s rozšířenou působností, avšak to neplatí, jestliže dohodu vypovídá právě zmíněná obec. Výpovědní lhůta je v obou případech 30 dnů. (Novela 564/8 zákona o SPOD, 2012)

5 Finanční podpora pěstounské rodiny

Po svěření dětí do pěstounské péče má rodina právo na finanční podporu ze strany státu. Tato finanční podpora má pomoci rodinám při prvotních nákladech spojených s přijetím dítěte. Dávky pěstounské péče jsou upraveny v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

Pěstounské péče se týkají tyto druhy dávek:

- příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
- odměna pěstouna,
- příspěvek při převzetí dítěte.
- příspěvek na zakoupení motorového vozidla.

Pěstouni a děti mají nárok i na další dávky státní sociální podpory (který se odvíjí od příjmů rodiny) a to například na příspěvek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení a další kromě sociálního příspěvku.

Jestliže manželé společně pečují o dítě, nárok na dávky pěstounské péče má vždy jeden z manželů. Je na dohodě manželů, který bude pobírat tyto dávky.

Aby byly dávky pěstounské péče pěstounům vypláceny, je nutné, aby si o ně zažádali vyplněním formuláře na obecním úřadě. Dávky se vyplácí vždy zpětně, tzn. příští kalendářní měsíc.

Součástí připravované změny zákon o SPOD, je i zahrnutí změn týkajícího se financování pěstounské péče do tohoto zákona. Nově by tedy dávky pěstounské péče a s tím spojené náležitosti, by měli být uvedeny v zákoně č. 359/1999 Sb., a to v §47d - §47z.

5.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Tato podpora je upravena v zákoně o státní sociální podpoře a to konkrétně v § 37 - § 39. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte je určen pro nezletilé děti, které byly svěřeny do pěstounské péče. Příspěvek je poskytován do 18 let, tedy do dovršení zletilosti dítěte či do 26 let, jestliže se jedná o nezaopatřené dítě, které sdílí společnou domácnost s osobou, která před dovršením zletilosti byla jeho pěstounem. (Macela, 2012) Dávka je vyplácena do osmnácti let

dítěte pěstounovi, který z ní hradí potřeby dítěte. Jestliže má dítě nárok na tuto dávku i po dovršení zletilosti, je tato dávka vyplácena dítěti. (Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře)

Příspěvek na úhradu potřeb je součin životního minima dítěte s koeficientem 2,30 u nezaopatřeného dítěte, u zaopatřeného dítěte, které je nezletilé se počíná 1,40 násobek životního minima dítěte. (Macela, 2012)

U zdravotně postižených dětí, které jsou umístněny v pěstounské péči, se násobek životního minima násobí vyšším koeficientem. Ten záleží na stupni závislosti dítěte na pomoci druhých osob. Stupeň jedna, znamená, že dítě vyžaduje respektive potřebuje, malou pomoc okolí se násobí koeficientem 2,35. U druhého stupně postižení činí koeficient 2,90 násobku životního minima, dítě je středně těžce závislý na pomoci druhých. Ve třetím (těžká závislost) a čtvrtém (úplná závislost) stupni se jedná o společný násobek 3,10 životního minima dítěte. (Macela, 2012)

Nezaopatřené dítě ve věku	zdravé dítě	ve stupni závislosti I	ve stupni závislosti II	ve stupni závislosti III nebo IV
	koeficient 2,30	koeficient 2,35	koeficient 2,90	koeficient 3,10
do 6 let	4 002	4 089	5 046	5 394
od 6 do 15 let	4 922	5 029	6 206	6 634
od 15 do 26 let	5 635	5 758	7 105	7 595

Tabulka číslo 3. Výše příspěvku na úhradu potřeb (Macala, 2012)

V tabulce č. 3 jsou uvedeny výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte v pěstounské péči podle věku a zdravotního stavu dítěte (stupně závislosti dítěte na pomoci jiné osoby) měsíčně v Kč.

Podle nové právní legislativy, která jde ke schválení do senátu, se výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte mění. Změny jsou jak ve finančních částkách, tak i v rozdělení nezaopatřených dětí. (Novela 564/8 zákona o SPOD, 2012)

Dítě ve věku	Zdravé dítě	Stupni závislosti I (lehká závislost)	Stupni závislosti II (středně těžká závislost)	Stupni závislosti III (těžká závislost)	Stupni závislosti IV (úplná závislost)
do 6 let	4 500	4 650	5 550	5 900	6 400
6 – 12 let	5 550	5 650	6 800	7 250	7 850
12 – 18 let	6 350	6 450	7 800	8 300	8 700
18 – 26 let	6 600	6 750	8 100	8 600	9 000

Tabulky číslo 4. Změny v Příspěvku na úhradu potřeb dítěte, vyplácené měsíčně v Kč. (Macala, 2012)

5.2 Odměna pěstouna

Odměna pěstouna je podle zákona o státní sociální podpoře (§ 41a, b) určena pěstounům, kterým bylo svěřeno dítě do péče. Dávka je poskytována do zletilosti dítěte a také maximálně do 26 let dítěte, jestliže je svěřené dítě nezaopatřené a sdílí s pěstounem společnou domácnost. Odměna pěstouna je brána jako společenské uznání pro pěstounovu ochotu přijmout cizí dítě do pěstounské péče.

Na odměnu pěstouna mají nárok i pěstouni, kterým nebyl uznán příspěvek na úhradu potřeb dítěte z důvodu pobírání důchodu z důchodového pojištění. Nárok na dávku má i pěstoun, který pečuje o dítě, které je závislé na pomoci druhých (týká se stupně závislosti II – IV). (Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře) Pěstoun v zařízení pro výkon pěstounské péče dostává ve zvláštních případech tuto dávku, jestliže je v pracovní neschopnosti nebo v karanténě, ale to však nejdéle po dobu jednou měsíce. Dávka se vyplácí vždy zpětně. (Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí)

Počet dětí v pěstounské péči	Výše odměny pěstouna v Kč měsíčně
1	3 410
2	6 820
3 nebo 1 závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II, III, IV	18 755
4	20 460

Tabulka číslo 5. Odměna pěstouna (Macala, 2012)

V rámci novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí se plánuje zvýšení odměny pěstouna. Tato dávka se má zvýšit na 8 000 Kč za jedno dítě, na 12 000 Kč za dvě děti, o které pěstoun pečuje. V případě, že pěstoun pečuje o tři děti, činí částka za měsíc 20 000 Kč. Srovnatelná částka je vyplácena i v případě, jestliže pěstoun pečuje alespoň o jednu dítě závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II, III, IV. Stejná částka je pobírána osoba, která je v evidenci, ale nemusí mít, žádné svěřené dítě. 24 000 Kč pobírá osoba, která má ve své péči svěřeno alespoň jednou dítě na přechodnou dobu a toto dítě je závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II, III, IV. (Novela 564/8 zákona o SPOD, 2012)

Nově se také bude brát odměna pěstouna jako plat. Tudíž se bude pěstounským rodičům započítávat do důchodového pojištění a budou se eliminovat situace, kdy byli pěstouni znevýhodněni nízkými důchody, z vykonávání dlouhodobé pěstounské péče. (Novela 364/8 zákona o SPOD, 2012)

5.3 Příspěvek při převzetí dítěte

Na příspěvek při převzetí dítěte má podle § 41 pěstoun zákona o státní sociální podpoře nárok, který si do své pěstounské péče převzal dítě. Tato dávka se vyplácí jednorázově a to při ujetí dítěte.

Příspěvek se poskytuje rodičům z důvodu pokrytí nezbytně nutných nákladů, spojenými s příchodem dítěte do náhradní rodinné péče.

Věk dítěte	Příspěvek při převzetí dítěte v Kč
do 6 let	8 000
6 – 15 let	9 000
15 – 18 let	10 000

Tabulce číslo 6. Příspěvek při převzetí dítěte. (Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře)

Novela zákona 359/1999 Sb. o SPOD příspěvek při převzetí dítěte nijak nemění.

5.4 Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Na příspěvek na zakoupení motorového vozidla má nárok pěstounská rodina, která má v pěstounské péči alespoň čtyři děti. Příspěvek se vztahuje na zakoupené vozidlo či na nezbytnou opravu automobilu, avšak nesmí toto vozidlo používat pro výdělečnou činnost. Výše příspěvku může činit maximálně 70% pořizovací ceny vozidla nebo prokázaných oprav na automobilu, ale to však do výše 100 000 Kč. Dávka může být poskytnuta bezhotovostně i před zakoupením vozu, ale musí být následně prokázána, jestliže se tak nestane, musí být vrácena. Pěstoun musí vrátit poměrnou část, jestliže automobil během pěti let od obdržení příspěvku auto daroval, prodal, začal ho používat k pracovním účelům nebo ukončil pěstounskou péči (nevztahuje se však na pěstouny, kteří museli přestat vykonávat pěstounství ze zdravotních důvodů). (Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře)

Novela též počítá s novou dávkou pěstounské péče a to s příspěvkem při ukončení pěstounské péče. Na příspěvek má nárok fyzická osoba, která v den zletilosti byla v pěstounské péči. Dávka má být náhradou za příspěvek na úhradu potřeb dítěte, na který fyzické osobě zaniká zletilostí nárok. Příspěvek se bude vyplácet jednorázově a to ve výši 25 000 Kč. (Novela 564/8 zákona o SPOD, 2012)

Do nové úpravy zákona o sociálně-právní ochraně dětí se přidává § 47d o státním příspěvku na výkon pěstounské péče. Tento paragraf přiznává peněžní nárok pěstounům na úhradu služeb, které pěstoun využije. Částka by měla činit 48 000 Kč na kalendářní rok. Příspěvek bude poskytnut kraji, obci nebo osobě, která s pěstounem uzavřela dohodu o výkonu pěstounské péče. (Novela 564/8 zákona o SPOD, 2012)

6 Profesionální pěstounská péče

Jak je již v této práci zmíněno výše, pěstounská péče se dělí na individuální a skupinovou. Novou a zatím jen zřídka využívanou formou opatrovnictví je péče na přechodnou dobu. V současné době stále vzrůstá počet dětí, které vyžadují odbornější péči, než na kterou jsou pěstouni připravováni. Z tohoto důvodu je potřeba reformovat tradiční pěstounskou péči, tzn. pěstouni vychovávají dítě, jako by bylo jejich vlastní a často i bez potřebné kvalifikace a odborné pomoci. Proto si v takových to případech situace žádá vytvoření nové formy náhradní rodinné péče a to tzv. profesionální nebo-li terapeutickou pěstounskou péči. (Bubleová a kol., 2002)

V západních evropských zemích je již tato forma dlouhodobou součástí náhradní rodinné péče. Tento druh má za úkol pomoci především dětem, které jsou jen velmi těžce umístitelné do náhradních rodin. Patří sem např. děti znevýhodněné zdravotně, ať fyzicky nebo duševně; děti navracené z neúspěšné náhradní rodinné péče (*Takové děti ani netuší, z jakých důvodů se znovu ocitly v dětském domově. Jejich náhradní rodiče jim většinou říkají, že jsou tam jen na chvíli, což v mnoha případech není pravda. Dítě vícekrát takto zklamané se do sebe uzavře a vytvoří si kolem sebe bariéru, která ho má ochránit před dalším zklamáním.*); děti trpící zvláštní odlišností v chování; děti zneužívané a týrané. V evropských zemích se ukazuje tato forma, jako ideální pomocí pro děti opuštěné a znevýhodněné. (Natama, 2010a)

Klíčovým významem v profesionální pěstounské péči je pomoci dítěti, které vyžaduje zvláštní péči. Během terapeutického procesu, kdy je dítě umístěno v náhradní profesionální rodině (není stanovena přesná délka pobytu dítěte v náhradní rodině, vždy záleží na jeho potřebách), je s pomocí multidisciplinárního týmu zjišťována diagnóza dítěte. Po sanaci problému je dítě v ideálních případech navraceno do biologické rodiny. V případě, že se dítě z nějakého důvodu nemůže vrátit do své biologické rodiny, je pro něj vyhledána vhodná pěstounská rodina. Dítě nepřechází hned do vhodné náhradní pěstounské rodiny, ale postupným seznamováním se rodina sbližuje. (Natama, 2010a)

Hlavním cílem terapeutického pěstounství je prevence především ústavní výchovy, náprava psychických deprivací dítěte a případných následků, předcházení rizikovým faktorům, sanace biologické i náhradní rodiny, atd. (Natama, 2010a)

Robert P. Hawkins ve své knize *Terapeutická pěstounská péče* (Therapeutic foster care) uvádí devět bodů charakterizujících terapeutickou neboli profesionální pěstounskou péči. V publikaci se uvádí, že pěstouni jsou profesionálové; pečují o jedno maximálně však o dvě děti; pěstouni absolvovali či absolvují speciální výcvik; pěstouni se řídí individuálním plánem terapií dítěte, rehabilitací a nápravou dítěte; pěstoun dostává emocionální a profesionální podporu; pěstounské rodiny mají k dispozici 24 hodinovou krizovou intervenční službu; důraz je kladen na potřeby dítěte, na jejich naplnění; struktura péče o dítě je koordinovaná.

6.1 Profesionální pěstounská péče v evropských zemích

Zatím co v České republice je upřednostňovaná ústavní péče, před péčí rodinnou (mimo rodinu je přibližně 11 tisíc dětí), v Evropě je tomu spíše naopak. Uspořádání pěstounské péče v České republice je jedno z posledních doposud nezměněných systémů péče o ohrožené dítě, evropských států, který je v praxi již od pádu železné opony. (Pavlík, 2012) Ve změně uspořádání pěstounské péče v Česku nám mohou být příkladem okolní evropské země, které profesionální či terapeutickou pěstounskou péči zařadily do svých forem náhradní rodinné péče již dříve.

Ve světě je profesionální pěstounská péče založena na třech stavebních kamenech, od kterých se odvíjí podpora jedince, kontakty s původní biologickou rodinou. Těmi kameny jsou:

- profesionální péče v oblasti potřeb a práv dítěte (zde je zahrnuto např. respektování dítěte a rodiny, vyhodnocení situace, vypracování vhodný individuální plán, výběr správné pěstounské rodiny, atd.);
- oblast odborné komunikace, popis práce a spolupráce s pěstouny profesionály (tímto se rozumí plnění individuálního plánu, profesionální pěstoun je spíše pečovatel než rodič, pěstouni profesionálové mají k nepřetržitě k dispozici odbornou pomoc, ...)
- odpovědnost stání správy. (Natama, 2010a)

6.2 Podoby profesionální péče

Pěstouni, kteří se rozhodnou vykonávat profesionální péči o ohrožené dítě si mohou vybrat, zda se budou věnovat konkrétnímu typu terapeutické péče nebo se nebudou specializovat jen na jednu podobu péče. Podle toho, jak se pěstouni rozhodnou, procházejí

posléze výcviky a školením potřebným pro zvládnutí profesionální pěstounské péče. Profesionální pěstounská péče je zastoupena v evropských zemích, v kterých se terapeutická, nebo-li profesionální pěstounská péče využívá, alespoň jedním tímto typem péče o dítě.

- a) *Krátkodobá pěstounská péče.* Nebo také krizová péče. Tato profesionální péče spočívá v rychlé pomoci dítěti, v jehož rodině nastala náhle nepříznivá situace (např. nemoc rodičů, týrání dítěte). Dítě je umístěno do pěstounské rodiny a sociální pracovník se mezitím snaží vyřešit situaci v rodině. Za pomoci sociálního pracovníka je úkolem pěstounů v tomto typu profesionální péče pomoci pochopit dítěti situaci, ve které se ocitlo. V krátkodobé pěstounské péči je o dítě pečováno maximálně po dobu tří měsíců.
- b) *Dlouhodobá pěstounská péče.* Je určena dětem, které se nemohou vrátit do své biologické rodiny, protože rodina není schopná změnit své životní návyky tak, aby byly vhodné pro rozvoj dítěte. Ale i nadále je důležité, aby byl zachován kontakt mezi dítětem a původní rodinou dítě.
- c) *Pěstounská péče specializovaná na mladé lidi.* Do tohoto typu pěstounské péče jsou umístěné děti, které jsou starší dvanácti let. Toto období je pro pěstouny a děti velice těžké. Dítě hledá samo sebe, zkouší, co všechno si může dovolit. Ale je to i období puberty a v té se většinou projevují traumatické zážitky z předchozích let života dítěte. Proto profesionální pěstouni procházejí mnoha odbornými školeními, jsou podporováni odborníky, tak aby byli schopni zvládnout péči s dětmi s traumatem.
- d) *Pěstounská péče specializovaná na děti s různými obtížemi.* Profesionální péči vyžadují zejména děti, které mají různé druhy postižení. Proto se pěstouni mohou specializovat na konkrétní práci s určitým druhem postižení (smyslové či fyzické postižení). Při této specializované péči je důležitá spolupráce odborníků a pěstounů při pomoci dětem, které mohou mít trvalé následky (drogová minulost matky) nebo mohou trpět nevyléčitelnými nemocemi (HIV pozitivita).
- e) *Realitní pěstounská péče,* nebo-li úlevová. Slouží profesionálním pěstounským rodinám. Ke každé rodině jsou přiřazeni proškolení pěstouni, kteří v případě nutnosti mohou rodině pomoci, jestliže si rodiče potřebují odpočinout. Tato

podpora je poskytována maximálně v rozsahu 7 dní za rok. Podpůrní pěstouni nemusí být přiřazeni jen k jedné rodině, ale i k vícero pěstounským rodinám.

- f) *Pěstounská péče specializovaná na práci se sourozeneckými skupinami.* V některých případech se do ústavní péče dostávají skupiny sourozenců a primárním zájmem je zachovat její celistvost a neoddělovat je od sebe. Oddělením dětí by mohlo vzniknout další trauma. Vzhledem k tomu, je za potřeby pracovat s celou skupinou sourozenců po hromadě. Každá profesionální rodina musí být připravena přijmout sourozence.
- g) *Pěstounská péče specializovaná na práci s nezletilými matkami.* Je třeba, aby pěstouni poskytovali nezletilým matkám podporu a pomoc s péčí o dítě, ale nepřebírali za dívky jejich odpovědnost vůči dítěti a uznávali její mateřskou autoritu k dítěti. (Natama, 2010a)

6.3 Zánik profesionální pěstounské péče

Jestliže nastane nějaká nepředvídatelná situace, kdy je nutné terapeutickou pěstounskou péčí ukončit dříve než před zletilostí dítěte, je nutné vypracovat nový individuální plán a co možná nejrychleji zařadit dítě do nové pěstounské péče. Jestliže je dítě starší patnácti let může pro něj být vhodná institucionální péče a následné domy na půl cesty. (Bubleová a kol., 2002)

V druhém a ideálnějším případě, kdy dítě opouští náhradní rodinu z důvodu zletilosti nebo ukončení studia, je předpoklad, že se mladý člověk bude schopen ve společnosti o sebe postarat. Je potřebné, aby bylo dítě i na tento stav připravováno. Sociální pracovník ve spolupráci s pěstouny na tento fakt mladistvého připravují. (Bubleová a kol., 2002)

6.4 Profesionální péče ve světě

Některé evropské země mají v rámci svých systémů náhradní rodinné péče zahrnutou profesionální pěstounskou rodinou, např. Austrálie, Belgie, Dánsko, Finsko, Gruzie, Holandsko, Chorvatsko, Irsko, Kanada, Norsko, Slovensko, Srbsko, Velká Británie.

V Belgii je pěstounská péče klasická, ale má i další formy jako je například speciální pěstounská péče pro mladistvé, pěstounská péče pro hendikepované, pro děti do 3 let, pro pacienty s mentálním postižením nebo psychiatrickou diagnózou. Pěstounem se v Belgii může stát osoba v rozpětí mezi 25 – 60 lety. Dítě je svěřováno do péče manželským párům,

samotným ženám, ale i lesbickým a homosexuálním párům. V rodině mohou být maximálně umístěny 4 děti. Švédsko má podobný systém pěstounské péče, jako je v Belgii. Mají srovnatelné nároky na to, kdo dítě může přijmout, jak staré má být, kolik dětí má být v rodině, atd. Rozdílné jsou především ve zřizovateli. Ve Švédsku se o náhradní rodinnou politiku stará stát, zatím co v Belgii kromě státu se významnou měrou podílí soukromý sektor. V Dánsku je profesionální pěstounská rodina zaměřena na děti se zdravotním postižením, sociálními a zdravotními problémy. Japonsko využívá profesionální pěstounskou péči od roku 2002 a zaměřuje ji na děti zanedbávané a zneužívané. (Bubleová a kol., 2002)

V Rakousku je mimo tradiční pěstounské péče též realizován model sociálně-pedagogických pěstounských rodin. Do těchto rodin jsou přijímány děti, které jsou jen těžko umístitelné do náhradních rodin. Jsou zde děti se zvláštními odlišnostmi chování, fyzicky či psychicky postižené, děti navracené z náhradní rodinné péče, děti týrané a zneužívané. Aby se uchazeč mohl stát v Rakousku pěstounem, musí projít dvousemestrálním kurzem, tzv. Přípravným kurzem pro pěstounské a osvojitelské rodiny. Na tento kurz navazují kurzy pro sociálně-pedagogickou pěstounskou rodinu a to v rozsahu 61 hodin. Na kurzu se pěstouni dozvědí základy vývojové psychologie a poruch chování, informace z oblasti medicíny, terapeutické možnosti a na závěr kurzu je diskuse, která trvá přibližně jeden den. (Zezulová, 2012)

Na Slovensku je profesionální pěstounská péče již řadu let. V pojetí našich východních sousedů se nejedná o pěstounskou péči profesionální, jako takovou. Nazývá se „profesionální náhradní výchova v rodině“. Je specifická tím, že profesionální rodič je zaměstnancem dětského domova a péči o dítě vykonává buď, v domě či bytě ústavního zařízení nebo ve svém vlastním domově či bytě. Profesionální rodiče jsou zaměstnanci dětského domova a tudíž mezi dítětem a zaměstnancem nevzniká žádný právní vztah. Tato péče není novým druhem náhradní rodinné péče, ale je to individuální péče o děti, kterým byla nařízena ústavní výchova. O svěřením dítěte do profesionální náhradní rodiny nerozhoduje soud, ale ředitel ústavu. Do profesionální pěstounské péče mají možnost být svěřeny všechny děti, kterým je nařízena ústavní výchova. Ale v praxi jsou to většinou děti, u kterých je předpoklad brzkého navrácení do biologické rodiny. Dítě nebo mladistvý může být v rodině do 25 let, pokud se soustavně připravuje na budoucí povolání. O děti se starají manželské páry, které jsou oba zaměstnanci dětského domova nebo jen jedna fyzická osoba, která musí být rovněž zaměstnaná v domově. Manželský pár se může starat nejvíce o šest dětí či mladistvých a jednotlivec maximálně o tři děti či mladistvé. Náhradní rodiče dostávají od

dětského domova příspěvky na stravu dítěte, zabezpečení věcí a služeb osobní potřeby dítěte, příspěvek na základní vybavení. Tento příspěvek je poskytován v závislosti na věku a počtu dětí v rodině. Uchazeči o profesionální pěstounskou péči procházejí 40 hodinovou přípravou. Pokud mají vysokoškolské pedagogické vzdělání. V případě středoškolského a jiného vysokoškolského vzdělání trvá příprava 60 hodin. Budoucí pěstouni se dozvídají informace o náhradní rodinné péči, o psychickém, fyzickém, sociálním vývoji dítěte, o právech dítěte v ústavní péči, nácvik praktických zkušeností v práci s dítětem nebo mladistvým dospělým. (UPSVAR, není k dispozici)

Ve Velké Británii je pěstounská péče nejběžnější formou. V loňském roce bylo do pěstounských rodin umístěno 24 tisíc dětí. (IFCO, 2012) Dítě se do pěstounské péče na základě rozhodnutí soudu, při čemž soud rozhoduje vždy ve prospěch dítěte. Soud bere v potaz: přání a pocity dítěte (podle toho, zda je dítě dostatečně rozumově vyspělé); potřeby fyzické, psychické, emocionální a vzdělávací potřeby; rizika spojená se změnou prostředí; pohlaví dítěte, věk a původ dítěte; trauma, kterým dítě prošlo, nebo které mu hrozí; posuzuje schopnosti jeho rodičů. Prioritou pěstounské péče je zachování kontaktu s původní rodinou, pokud je to možné. Biologičtí rodiče mají právo na informace o svém dítěti a podílet se na rozhodování o svém dítěti, i když s ním nebydlí. (Zezulová, 2012)

Ve Velké Británii je pět typů pěstounské péče a to: respitní péče (odlehčovací péče); azylová pěstounská péče – pěstouni jsou schopni přijmout dítě na několik dní, v jakékoliv situaci. Tento druh vznikl z potřeby v 70tých letech, kdy se v Anglii rušili dětské domovy.; krátkodobá pěstounská péče; střednědlouhá pěstounská péče – je určena pro přípravu mladých lidí na návrat do biologické rodiny. Její délka se pohybuje od sedmi měsíců do dvou let.; dlouhodobá a trvalá péče, soukromá pěstounská péče (Biologičtí rodiče sami určí konkrétního pěstouna pro svoje dítě a tomu poté vyplácí příspěvek. Rodiče a pěstouni jsou poté povinni tuto situaci oznámit sociálním orgánům, tak aby sociální pracovníci měli možnost zjistit vhodnost náhradní rodiny). (Bubleová a kol., 2002)

6.5 Profesionalizace pěstounské péče v České republice

Novela zákona o sociálně právní ochraně dětí přispívá k profesionalizaci pěstounské péče a to především ve zprostředkování, zvýšením dávek pěstounské péče a zavedením, některých nových dávek a nárok pěstounů na služby.

Když se v České republice řekne profesionální pěstounská péče, ozývají se hlasy, že tento druh péče budou lidé brát jen jako možnost přivýdělku, díky finančnímu ohodnocení, které se plánuje v novele zákona o SPOD v rámci této péče (viz. kapitola výše).

Kromě finančního ohodnocení je velkou změnou pro pěstouny přidání paragrafu 9a, který doplňuje §9, ve kterém je uvádí právo rodiče na odbornou pomoc. §9a podle návrhu novely 564/8 zní takto: „(1) *Nastane-li situace, která ohrožuje řádnou výchovu a příznivý vývoj dítěte, kterou rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte nemohou nebo nejsou schopni sami řešit, je nezbytné přijmout na ochranu dítěte a k poskytnutí pomoci rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte potřebné opatření sociálně-právní ochrany podle části třetí.*

(2) Opatření sociálně-právní ochrany musí být zvolena tak, aby na sebe navazovala a vzájemně se ovlivňovala. Při výkonu a realizaci opatření mají přednost ta, která zabezpečí řádnou výchovu a příznivý vývoj dítěte v jeho rodinném prostředí a není-li to možné v náhradním rodinném prostředí; při tom se postupuje s využitím metod sociální práce a postupů odpovídajících současným vědeckým poznatkům.

(3) Orgány sociálně-právní ochrany, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a pověřené osoby jsou povinny se řídit při výkonu sociálně-právní ochrany standardy kvality sociálně-právní ochrany, které jsou kritérii určujícími úroveň kvality poskytování sociálně-právní ochrany. Plnění standardů kvality sociálně-právní ochrany se hodnotí systémem bodů.

(4) Standardy kvality sociálně-právní ochrany obsahují

- a) principy a bodové hodnocení výkonu sociálně-právní ochrany,*
- b) standardy sociální práce s klientem,*
- c) standardy personálního a organizačního zajištění výkonu sociálně-právní ochrany,*
- d) technicko-provozní zajištění sociálně-právní ochrany.“*

Další změnou spojenou s profesionalizací péče o děti v České republice je vypracovávání individuálního plánu ochrany dítěte. Tento plán se vypracovává za účelem setrvání dítěte v rodinné péči a to v péči rodičů nebo jiní osoby. Jestliže je dítě zařazeno do evidence zprostředkování náhradní rodinné péče musí být individuální plán vytvořen nejdéle

do jednoho měsíce. Plán se musí pravidelně aktualizovat, jestliže je dítě umístěno v ústavní výchově, pěstounské péči, v jiné náhradní výchově, v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, nebo mu byla uloženo výchovné opatření. (Novela 564/8 zákona o SPOD, 2012)

Nově je též zákon rozšířen o práva a povinnosti pěstouna. Podle těchto změn by měl mít pěstoun 1. 1. 2013, kdy vejde novela v platnost, právo na pomoc při zajištění péče dítěte, jestliže se osoba z nepředvídatelné situace není schopna o dítě sama postarat. To může nastat z důvodu práce neschopnosti, péči o osobu blízkou, při narození dítěte, při vyřizování neodkladných soukromých záležitostí, při úmrtí osoby blízké. Pěstoun má právo na respitní službu, alespoň na 14 dní v kalendářním roce, jestliže dítěti, které je pěstounovi svěřeno do péče je více jak 2 roky. Osoba pečující má přinejmenším jednou za 6 měsíců nárok na zprostředkovanou odbornou, terapeutickou a psychologickou pomoc. Pěstoun nebo osoba v evidenci má povinnost se dovzdělávat v oblasti péče o dítě. Minimální rozsah vzdělávání za kalendářní rok činí 24 hodin. S touto povinností souvisí i právo pěstounů na bezplatné zajištění nebo zprostředkování možností se dovzdělávat. Další povinnost pečující osoby vyplývající ze zákona je v souladu s individuálním plánem udržovat, rozvíjet a podporovat kontakt dítěte s osobami dítěti blízkými, pokud soud nerozhodl jinak. Podpora kontaktu je zejména s rodiči dítěte a umožnit styk rodičům dětí, které jsou v pěstounské péči. Ve spojení s povinnostmi umožnit kontakt s biologickou rodinou dítěte, má pěstoun právo na pomoc při plnění této povinnosti. Odborníci jsou povinni pěstounovi pomoci při zajišťování vhodného místa pro styk dítěte s příbuznými a zajistit asistenci při tomto styku. Pěstoun má povinnost umožnit dohled oprávněné osoby dle dohody o výkonu pěstounské péče vždy jednou za dva měsíce. (Novela 564/8 zákona o SPOD, 2012)

7 Závěr

Pěstounská péče je jednou z možností uskutečňující výchovu budoucích generací lidí, kteří by z důvodu sociálního znevýhodnění museli jinak vyrůstat v institucionální péči. V České republice byl institut pěstounské péče znovuoobnoven po roce 1989. Zájem o pěstounskou péči v průběhu let kolísal. V loňském roce počet pěstounských rodin stoupl oproti roku 2010 o 1688 pěstounských rodin.

Práce přináší na základě rešerše relevantních pramenů základní charakteristiku pojmu pěstounská péče s vymezením historických souvislostí, forem pěstounské péče a definici základních vztahů mezi dětmi a náhradními rodiči. Závěrečné kapitoly práce pojednávají o ekonomické a formální stránce pěstounské péče, kdy je definován proces zprostředkování pěstounské péče a způsoby finančního ohodnocení pěstounů ze strany státní správy. Poslední kapitola práce se věnuje profesionalizaci pěstounské péče plynoucí z legislativní novely.

Do budoucna se s chystanou novelou Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí počítá s pokračujícím trendem zvyšování zájemců přijmout dítě do pěstounské péče. Zákon s účinností k 1. 1. 2013, přislubuje vyšší dávky pěstounské péče a tím i zatraktivnění tohoto druhu náhradní rodinné péče (např. odměna pěstouna by nově měla být 8 000 za jedno dítě). Novela rovněž upravuje práva a povinnosti pěstounů a s tím spojený nárok pěstounů na služby.

V důsledku přijetí novely zákona o SPOD se předpokládá snížení nepříznivého počtu dětí, které nemají to štěstí vyrůstat ve svých biologických rodinách a jsou zařazovány do ústavní péče, která je sice zabezpečí po materiální stránce, ale nenaučí je, jak existovat ve společnosti, až budou muset ústavní zařízení opustit.

Profesionální pěstounská péče je vítanou alternativou k současné ústavní péči. I přes časovou tíseň je třeba aplikovat novelu tak, aby byla pro společnost a zejména pro současné klienty ústavů přínosem.

Literatura

BOWLBY, J. Vazba. 1.vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN: 978-80-7367-670-4

BUBLEOVÁ, V. Pěstouni mají právo na služby: praktický průvodce pro náhradní rodinnou péči. Praha: Rozum a cit, 2007.

DELANEY, R.J. Fostering changes: Treating attachment-disordered foster children. Oklahoma City, OK : Wood 'N' Barnes Pub., 1998. ISBN: 978-1885473196

GABRIEL, Z., NOVÁK, T. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. 1.vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN: 978-80-247-1788-3

HAWKINS, R.P., BREILING, J. Therapeutic foster care: Critical Issues. Washington, D.C.: Child Welfare League of America, 1989. ISBN: 978-0878683550

KOMENSKÝ, J. A. Informatorium školy mateřské. 2.vyd. Praha: Academia, 2007. ISBN: 978-80-200-1451-1.

KOVAŘÍK, J., a kol. Náhradní rodinná péče v praxi. 1.vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče a Portál, 2004. ISBN: 80-7178-957-7.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. Nevlastní rodiče a nevlastní děti. 1.vyd. Praha: Grada, 1999. ISBN: 80-7169-897-0.

MATĚJČEK, Z. a kol. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. 1.vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN: 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Z. O rodině vlastní nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994. ISBN: 80-85282-83-6.

MATĚJČEK, Z., a kol. Osvojení a pěstounská péče. 1.vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN: 80-7178-637-3.

MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce. 2.vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN: 978-80-7367-368-0.

MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny. 1.vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN: 978-80-7367-739-8.

MATOUŠEK, O. a kol. Základy sociální práce. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN: 80-7178-473-7.

NECKÁŘ, P. Adopce a pěstounská péče aneb Jak na to. 1.vyd. Hradec Králové: Statutární město Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904264-4-3.

PALA, K., VŠIANSKÝ, J. Slovník českých synonym. Praha: Lidové noviny, 1994. ISBN: 80-7106-059-3.

ZEZULOVÁ, D. Pěstounská péče a adopce. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN: 978-80-262-0065-9.

Elektronické zdroje

BUBLEOVÁ, V., KOVAŘÍK J., PAZLAROVÁ, H., JANÍČKOVÁ, R. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohrožených dětí a registrace rodiny*. Praha: VÚPSV, 2002. 63 s. Dostupné z: http://okna-nrp.cz/wp-content/uploads/Bubleova_Kovarik_Mezinar_srov_pestoun_pece.pdf

BUBLEOVÁ, V., VRÁNOVÁ, L., VAVROVÁ, A., FRANTÍKOVÁ, J. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. 104 s. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/zakladni_info_o_nrp.pdf

Co obnáší profese matky-pěstounky? In: SOS dětské vesničky [online]. Praha, c2012 [cit. 17.2.2012]. <http://www.sos-vesnicky.cz/hledame-pestouny/co-obnasi-profese-matky-pestounky/>

Často kladené otázky. In: SOS dětské vesničky [online]. Praha, c2012 [cit. 17.2.2012]. Dostupné z: <http://www.sos-vesnicky.cz/o-sdruzeni/faq/>

IFCO. Fostering Network says a new foster care placement is needed every 22 minutes. In: International Foster Care Organisation [online]. c2012 [cit. 16.6.2012]. Dostupné z: <http://www.ifco.info/node/1042>

Kdo je pěstoun? In: Adopce.com [online]. c2012 [cit. 16.6.2012]. Dostupné z: <http://www.adopce.com/diskuze/tema.php?tema=706>

LAMBERT. *Diagnostický a statistický manuál mentálních poruch*. In: Klasifikace [online]. Praha: Medicine simple, 2010 [cit. 7.6.2012]. Dostupné z: <http://www.mudr.org/web/dsm-iv>

- LAMBERT. *Mezinárodní klasifikace nemocí*. In: Klasifikace [online]. Praha: Medicine simple, 2012 [cit. 7.6.2012]. Dostupné z: <http://www.mudr.org/web/mkn-10-treti-vydani-2012>
- Lidé se nás často ptají. In: NATAMA [online]. Praha: Institut náhradní rodinné péče, 2010 [cit. 23.6.2012]. Dostupné z: <http://natama.cz/?sid=5/>
- MACELA, M. *Dávky pěstounské péče*. In: Integrovaný portál MPSV [online]. Praha, c2012 [cit. 24.4.2012]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/pestounska_pece
- NATAMA. *Moderní pojetí sociální práce*. In: NATAMA [online]. Praha: Institut náhradní rodinné péče, 2010a. 20 s. [cit. 14.6.2012]. Dostupné z: <http://natama.cz/?sid=5/>
- NATAMA. *Pěstounská péče na přechodnou dobu*. In: NATAMA [online]. Praha: Institut náhradní rodinné péče, 2010b [cit. 12.6.2012]. Dostupné z: <http://natama.cz/?sid=19/>
- NATAMA. *Sociální práce s dětmi v obtížné situaci*. In: NATAMA [online]. Praha: Institut náhradní rodinné péče, 2010. 16 s. [cit. 14.6.2012]. Dostupné z: <http://natama.cz/?sid=5/>
- MPSV. *Pěstounská péče na přechodnou dobu. Jak na pěstounskou péči na přechodnou dobu* [online]. Praha: MPSV, 2009, [cit. 17.2.2012]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7296/Pestounska_pece_na_prechodnou_dobu.pdf
- NOVÁ, Z. *Roční výkaz o výkon sociálně-právní ochrany dětí za rok 2011*. Praha: MPSV. 2012. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>
- Novela z. o sociálně-právní ochraně dětí. In: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR [online]. c2012 [cit. 16.6.2012]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/2010ps/tisky/h0564.htm>
- ODBOR 21. *Zprostředkování osvojení a pěstounské péče*. In: MPSV [online]. Praha: MPSV, 2009 [cit. 24.3.2012]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7298>
- Organizace spojených národů. *Úmluva o právech dítěte*. Praha: OSN, 1989. 13 s. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>
- PAVLÍK, R. *Kde je problém*. In: Odsouzeni.cz [online]. Praha, c2010 [cit. 23.6.2012]. Dostupné z: <http://www.odsouzeni.cz/o-co-jde/kde-je-problem/>

PLÍVOVÁ, V. *Poslanecká sněmovna schválila novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí*. Praha: MPSV, 2012 [cit. 20.6.2012]. Dostupné z:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/13078/tz_130612a.pdf

UPSVAR. Profesionálne rodiny. In: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny [online]. Praha, není uvedeno [cit. 19.6.2012]. Dostupné z: http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina/socialno-pravna-ochrana-deti/professionalne-rodiny.html?page_id=12846

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Praha: Zákony pro lidi.cz, 2012 [cit. 10.4.2012]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117#f1621416>

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Praha: Zákony pro lidi.cz, 2012 [cit. 6.3.2012]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359#f3949661>

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. Praha: Zákony pro lidi.cz, 2012 [cit. 20.2.2012]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-94#f2688713>